

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ KÜLTÜRE DUYARLI
PSİKOLOJİK DANIŞMA YETERLİKLERİ VE ÇOK KÜLTÜRLÜ
KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ**

İbrahim Halil DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2016

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ KÜLTÜRE DUYARLI PSİKOLOJİK
DANIŞMA YETERLİKLERİ VE ÇOK KÜLTÜRLÜ KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN
İNCELENMESİ

İbrahim Halil DEMİR

Danışman

Doç. Dr. Fuat TANHAN

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2016

KABUL VE ONAY

İbrahim Halil DEMİR tarafından hazırlanan “Okul Psikolojik Danışmanlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri ve Çok Kültürlü Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi ” başlıklı bu çalışma, 20.07.2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

Yrd. Doç. Dr. Ahmet YAYLA (Başkan)

[İ m z a]

Doç. Dr. Fuat TANHAN (Danışman)

[İ m z a]

Yrd. Doç. Dr. Gaye Z. ÇENESİZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Doç. Dr. Fuat TANHAN

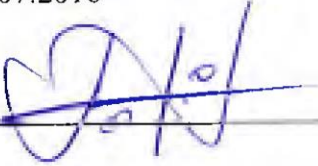
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ..... Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

20.07.2016

İbrahim Halil DEMİR

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana her konuda destek olan, yorum ve önerileriyle tezimi bitirebilmemi sağlayan, olaylara bakış açısı ve getirdiği yorumlarıyla bana yeni ufuklar açan, çok değerli tez danışmanım ve hocam Doç. Dr. Fuat TANHAN'a teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Yüksek lisans eğitimimde ve tez çalışmamda getirdiği yapıcı eleştirilerden dolayı değerli hocam Doç. Dr. Hasan Basri MEMDUHOĞLUN'a;

Hem yüksek lisans derslerimde hem de tez dönemimde çekinmeden arayabildiğim ve bilgilerine başvurduğum değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Murat BOYSAN'a;

Veri toplama sürecinde her türlü kolaylığı ve esnekliği sağlayan bölüm başkanımız değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ahmet YAYLA'ya;

Yüksek lisans tezimin analizlerinde yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Gaye Zeynep ÇENESİZ'e;

Ayrıca katkılarından ve yardımlarından dolayı, Yrd. Doç. Dr. Zöhre KAYA'ya, Yrd. Doç. Dr. Mecit ASLAN'a, Arş. Gör. Dr. İshak KOZİKOĞLU'na, Yrd. Doç. Dr. Kenan BULUT'a, Arş. Gör. Mehmet TURHAN'a, Arş. Gör. Osman TAT'a;

Her türlü konuda fikrine başvurabildiğim değerli hocam Doç. Dr. Yelda KAĞNICI BEKTAŞ'a;

Varlıklarıyla bana özgüven veren dostlarım Halil ŞERAN'a, Bahaddin KILIÇ'a, Mustafa KARAYILAN'a ve ismini yazamadıklarına;

Bana güvenlerini ve desteklerini hep hissettiğim, her an yanımda olan aileme; bütün içtenliğimle teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim Halil DEMİR

ÖZET

DEMİR, İbrahim Halil. *Okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve çok kültürlü kişilik özelliklerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Van, 2016.

Bu araştırmanın amacı, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma ve çok kültürlü kişilik özelliklerini incelemektir. Araştırmada öncelikle okul psikoloji danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik ve çok kültürlü kişilik özellikleri düzeyleri belirlenmiştir. Daha sonra okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin, cinsiyet, medeni durum, okul kademesi, öğrenim düzeyi, hayatlarının en çok geçtiği yer, bilinen dil sayısı, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı, farklı danışanlarla çalışma sıklığı ve hizmet süresi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı ortaya konulmuştur. Son olarak okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığı açıklanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinde MEB'e bağlı ilkokul, ortaokul ve lise kamu okullarında görev yapmakta olan 460 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. 460 okul psikolojik danışmanın 151'i erkek 309'u kadındır. Araştırmada okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarını belirlemek için Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlik Ölçeği, çok kültürlü kişilik özelliklerini belirlemek için Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği kullanılmıştır.

Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, medeni durum, çalıştığı süre, okul kademesi, hayatlarının en çok geçtiği yer, öğrenim düzeyi, bilinen dil sayısı, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı ve kültürel olarak farklı danışanlarla çalışma sıklığı) göre incelenmesinin amaçlandığı bu çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkiye bakabilmek için çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır.

Okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basamaklı (stepwise) regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, cinsiyet, medeni durum, hayatlarının en çok geçtiği yer, okul kademesi, çalıştığı süre, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alması değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir. Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları, farklı kültürden danışmanlarla çalışma sıklığı, bilinen dil sayısı ve öğrenim düzeyine göre anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır.

Okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çok Kültürlü Kişilik Ölçeğinin alt boyutları olan açıklık, kültürel empati, sosyal girişim ve duygusal denge okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordarken, esneklik alt boyutu yordamamaktadır.

Anahtar Sözcükler

Çok kültürlülük, kültüre duyarlı psikolojik danışma, çok kültürlü kişilik, çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri, okul psikolojik danışmanları.

ABSTRACT

DEMİR, İbrahim Halil. *Examining School Counselors' Multicultural Counseling Competences and Multicultural Personality Traits*, Master Dissertation, Van, 2016.

The aim of this study is to investigate school counselors' multicultural counseling competences and multicultural personality traits. Firstly, school counselors' perceived multicultural competences' and multicultural personality traits' level was determined. Then, whether there is a significant difference according to some variable such as marital status, level of degree, gender, school assignment, frequency of working with culturally diverse clients, counseling experience year, the place where they most frequently live, multicultural courses taken, and the number of known languages. Finally, it was examined whether school counselor's multicultural personality traits predict school counselors' multicultural counseling competences.

The survey's data derived from 460 school counselors working at primary, secondary and high schools that belong to Ministry of Education. Sample of the study consists of 151 men and 309 women. Multicultural Counseling Competencies Scale was used to determine school counselors' perceived multicultural counseling and Multicultural Personality Scale was used to determine school counselors' perceived multicultural personality traits.

Multivariate analysis of variance (MANOVA) was used to determine whether counselors' perceived multicultural counseling competences differ significantly in terms of some variables that included marital status, level of degree, most where they live, gender, school assignment, frequency of working with culturally diverse clients, counseling experience year, multicultural courses taken, and number of known languages. The stepwise regression analysis was used to examine whether the school counselors' multicultural personality traits predict the counselors' perceived multicultural counseling competences.

The results of MANOVA analyses indicate that there is no significant difference between counselors' perceived multicultural counseling competences according to marital status, gender, school assignment, years of counseling experience, multicultural

courses taken, and the place where they most frequently live. On the other hand, there is significant difference between counselors' perceived multicultural counseling competences according to number of known languages, frequency of working with culturally diverse clients, level of degree.

Results of regression analyses indicate that the school counselors' multicultural personality traits predict significantly school counselors' perceived multicultural counseling competences. Openness, cultural empathy, social assertiveness and emotional stability which are subscales of Multicultural Personality Scale predict the school counselors' perceived multicultural counseling competences but flexibility subscale of Multicultural Personality Scale doesn't predict the school counselors' perceived multicultural counseling competences.

Key Words: Multicultural counseling, multiculturalism, multicultural personality, perceived multicultural counseling competences, school counselors.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	İİİ
BİLDİRİM	İV
TEŞEKKÜR	V
ÖZET	Vİ
ABSTRACT	Vİİİ
TABLolar LİSTESİ	XİV
EKLER	XVİ
KISALTMALAR	XVİİ
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Amaç	8
1.3. Önem	9
1.4. Varsayımlar	10
1.5. Sınırlılıklar	10
1.6. Tanımlar	10
1.6.1. Kültüre duyarlı psikolojik danışma:.....	10
1.6.2. Çok kültürlü kişilik:	10
1.6.3. Kültür	10
1.6.4. Çok kültürlülük:	10

2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1. Kültür	12
2.2. Kültür ve Davranış.....	13
2.3. ÇokKültürlülük.....	15
2.4. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma.....	15
2.5. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri	17
2.5.Çok Kültürlü Kişilik	21
2.5.1. Kültürel empati.....	21
2.5.2. Açıklık.....	22
2.5.3. Duygusal denge.....	22
2.5.4. Sosyal girişkenlik.....	23
2.5.5. Esneklik.....	23
2.6. Çok Kültürlü Kişilik ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma	24
2.7. İlgili Araştırmalar	24
2.7.1. KDPD ile ilgili yurtdışında yapılan çalışmalar:	24
2.7.2. KDPD ile ilgili yurtiçinde yapılan çalışmalar:.....	28
3.BÖLÜM: YÖNTEM	31
3.1. Araştırma Modeli	31
3.2. Çalışma Grubu	32
3.3. Veri Toplama Araçları	34
3.3.1. Kişisel bilgi formu	34
3.3.2. Çok kültürlü kişilik ölçeği.....	34
3.3.3. Çok kültürlü psikolojik danışma yeterliği ölçeği (ÇPDYÖ).....	35
3.4.Verilerin Toplanması.....	35

3.5. Verilerin Analizi	35
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	39
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	39
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	40
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	41
4.3.1. KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	42
4.3.2. KDPD yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	43
4.3.3. KDPD yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	44
4.3.4. KDPD yeterliklerinin okul kademesi değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	46
4.3.5. KDPD yeterliklerinin hayatlarının en çok geçtiği yer değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	47
4.3.6. KDPD yeterliklerinin eğitim düzeyleri değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	49
4.3.7. KDPD yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	50
4.3.8. KDPD yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları.....	52
4.3.9. KDPD yeterliklerinin kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkla çalıştığı durumu değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	53
4.4 Dördüncü Alt Amaca Ait Bulgular.....	56
5. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	60
5.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma (KDPD) Yeterliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Dair Bulguların Yorumları	60

5.1.1. KDPD yeterlikleri ve cinsiyet	60
5.1.2.KDPD yeterlikleri ve medeni durum	61
5.1.3.KDPD yeterlikleri ve hizmet yılı	62
5.1.4. KDPD yeterlikleri ve okul kademesi	62
5.1.5. KDPD yeterlikleri ve hayatlarının en çok geçtiği yer	63
5.1.6. KDPD yeterlikleri ve öğrenim düzeyleri	63
5.1.7.KDPD yeterlikleri ve bilinen dil sayısı	64
5.1.8. KDPD yeterlikleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi.....	66
5.1.9. KDPD yeterlikleri ve kültürel olarak farklı danışanlar ile çalışma sıklığı.....	67
5.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Çok Kültürlü Kişilik Özelliklerinin KDPD Yeterliklerini Ne Düzeyde Yordadığına İlişkin Sonuçların Yorumları.....	68
6. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	72
6.1 Sonuçlar	72
6.1.1. Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar	72
6.1.2. İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar.....	72
6.1.3. Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar.....	72
6.1.4. Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar	74
6.2. Öneriler	74
KAYNAKÇA	76
EKLER.....	87
Ek 1: Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği	87
Ek 2: Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği	89
Ek 3: Kişisel Bilgi Formu	90
Ek 4: İzin Belgesi.....	91
ÖZGEÇMİŞ.....	92

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların demografik bilgileri.....	32
Tablo 2: ÇKPDYÖ'nün boyutlarına ve geneline ilişkin katılımcı görüşlerinin aritmetik ortalamaları	39
Tablo 3: ÇKÖ'nün boyutlarına ve geneline ilişkin katılımcı görüşlerinin aritmetik ortalamaları	40
Tablo 4: KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları	42
Tablo 5: KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	42
Tablo 6: KDPD yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları	43
Tablo 7: KDPD yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	44
Tablo 8: Psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları.....	44
Tablo 9: KDPD yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	45
Tablo 10: KDPD yeterliklerinin okul kademesi değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları.....	46
Tablo 11: KDPD yeterliklerinin okul kademesi değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	47
Tablo 12: KDPD yeterliklerinin hayatlarının en çok geçtiği yer değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları	48
Tablo 13: KDPD yeterliklerinin hayatlarının en çok nerde geçtiği değişkenine göre betimsel istatistikleri	48
Tablo 14: KDPD yeterliklerinin eğitim düzeyleri değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları.....	49
Tablo 15: KDPD yeterliklerinin eğitim düzeyleri değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	49

Tablo 16: KDPD yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları.....	50
Tablo 17: KDPD yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları	51
Tablo 18: KDPD yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları	52
Tablo 19: KDPD yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine göre betimsel istatistikleri	53
Tablo 20: KDPD yeterliklerinin kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkta çalıştığı değişkenine göre MANOVA sonuçları	54
Tablo 21: KDPD yeterliklerinin kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkta çalıştığı değişkenine göre betimsel istatistikleri	54
Tablo 22: Farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklıklarına ait Scheffe sonuçları	55
Tablo 23: KDPD yeterliklerinin Yordanmasına İlişkin Tüm Değişkenler Arasındaki Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları	57
Tablo 24: KDPD yeterliklerin yordanmasına ilişkin basamaklı regresyon analizi sonuçları	58
Tablo 25: KDPD yeterliklerin yordanmasına ilişkin varyans analizi sonuçları	58

EKLER

Ek-1 Çok Kùltürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği

Ek-2 Çok Kùltürlü Kişilik Ölçeği

Ek-3 Kişisel Bilgi Formu

Ek-4 İzin Belgesi

KISALTMALAR

- KDPD : Kùltùre duyarlı psikolojik danışma
- ÇKPDYÖ : Çok kùltürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeği
- ÇKÖ : Çok kùltürlü kişilik ölçeği

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi ve araştırmada geçen kavramların tanımları ele alınmıştır.

1.1. Problem

Psikolojik danışma mesleği 20. yüzyılın başlarından itibaren gelişmiş ve her gün daha da gelişerek günümüzde de etkililiğini profesyonel anlamda devam ettirmektedir. Psikolojik danışmanlar hem çok farklı iş ortamlarında (sağlık ve rehabilitasyon, endüstri, okul, üniversite, toplum hizmetleri vb.) çalışmakta hem de çok farklı kişilere (farklı cinsiyetten, farklı etnik kökenden, farklı dinden, farklı mezhepten, farklı renkten, farklı dilden) ruh sağlığı hizmetleri vermektedir. Türkiye’de psikolojik danışmanların en çok istihdam edildiği yer Milli Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı kamu okullarıdır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri de Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanının Türkiye’de eğitim alanında giriş yapmış olması ve hem lisans hem de lisansüstü eğitim programlarının okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine odaklanmış olmasıdır. Bunun sonucunda psikolojik danışma ve rehberlik programlarından mezun olan psikolojik danışmanların çok büyük bir çoğunluğu okul psikolojik danışma ve rehberlik birimlerinde ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde (RAM) çalışmaktadır (Pişkin, 2006).

Türkiye’de okul psikolojik danışmanlarının büyük bir kısmı ilkokul, ortaokul ve lise eğitim kademelerinde çalışmaktadır. Farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören öğrencilerin yaşlarından, sosyo-ekonomik durumlarından, değerlerinden, etnik kökenlerinden, yani kısacası kültürlerinden ve farklılıklarından dolayı ihtiyaçları ve problemleri de değişmektedir. Bu bağlamda okul psikolojik danışmanların rol ve sorumlulukları da değişmekte ve psikolojik danışmanların etkili ve verimli hizmet verebilmesi için kültürel ve farklılık faktörleri konusunda yeterli olmaları gerekmektedir.

Kültüre duyarlılığın okul psikolojik danışmanlığı ve rehberliğindeki yerinin ne olduğunun kavranabilmesi için psikolojik danışma ve rehberlik kavramalarının tanımlarının yapılması gerekmektedir. Psikolojik danışma ve rehberliğin belli bir tanımını yapmak zordur (Bond, 2015, s.16) çünkü psikolojik danışma ve rehberlik tanımı geçmişten günümüze çok farklı şekillerde yapılmıştır. Psikolojik danışma, başkalarıyla profesyonel bir ilişki kurarak, onları, kişisel olarak memnun edici ve donanımlı yaşamaya yönelik çalışmaya ve keşfedilebilecek fırsatlar sağlama amacına karşılık veren bir meslek olarak tanımlanabilir (Bond, 2015, 2013). Psikolojik danışma; bireylerin içine düştüğü gerginlik, hayal kırıklığı, korku gibi durumlarda (Delaney ve Eisenberg, 1998); problemleri olan, seçim yapma sürecinde olan fakat karar vermekte güçlük yaşayan ve çevreye uyum sağlama çabasında olan bireylere yapılan yardım sürecidir (Jones, 1951). Psikolojik danışma, bireylerin kendilerini keşfetmeleri, anlamaları ve değişimleri için bireylere sunulan (Egan, 1994), çok korunaklı bir ortamı barındıran, çok kültürlü bir deneyim olan (Hackney ve Cormier, 2013) profesyonel bir yardım sürecidir. Psikolojik danışma, insanların trajedisi ve kişisel, yoğun bir önemseme olasılığıyla ilgilenen, dinamik ve devamlı verilen bir meslektir. (Gladding, 2013).

Yukarıda görüldüğü gibi psikolojik danışmanlığın farklı birçok tanımı yapılmıştır ama 31 psikolojik danışma organizasyonun kabul ettiği psikolojik danışmanın tanımı şu şekildedir: profesyonel psikolojik danışma; farklı bireylerin ailelerin ve grupların ruh sağlıklarını, iyilik hallerini, eğitimlerini ve kariyer amaçlarını gerçekleştirmek için farklı bireylerle, ailelerle ve gruplarla kurulan profesyonel ilişkidir (American Counseling Association (ACA), 2016)

Psikolojik danışma ve rehberlik geçmişte, insanlara daha çok akıllı seçimler yapma konusunda rehberlik ederken, günümüzde rehberlik psikolojik danışmanın sadece bir yönü olmuştur (Gladding, 2013). Rehberlik bireyin kendini gerçekleştirme için, bireye çevredeki olanakları tanımasına, kendini anlamasına ve doğru tercihler yapmasına ortam oluşturan sistematik ve profesyonel bir yardım sürecidir (Kuzgun, 2000). Erkan'a (2000) göre ise rehberlik bireylere çağdaş dünyanın ihtiyacı olan, mutlu ve üretken insan olabilmeleri için gerekli niteliklere ulaşmaları amacıyla, profesyonel kişilerce yapılan yardım sürecidir. Görüldüğü gibi psikolojik danışmada rehberlik daha

çok bireyin kendisini tanınmasına, anlamasına, kendisi için doğru tercihler yapmasına rehberlik etmeyi vurgulamaktadır.

Yapılan psikolojik danışma ve rehberlik tanımlarındaki kavramlara bakıldığı zaman; donanımlı yaşamak(Bond, 2015), gerçekçi kararlar almak (Kepçeoğlu, 1997), iyilik hali, ruh sağlığı (ACA, 2016), gizilgüçlerini geliştirmek, kendini gerçekleştirmek (Bakırcıoğlu, 2000; Baymur ve Sorun, 1975), sağlıklı karar vermek (Tan, 1992) gibi bir çok öznel kavram bulunmaktadır. Örneğin, kendini gerçekleştirmek kavramı farklı kültürde farklı anlamlara gelebilir. Bu nedenle psikolojik danışma ve rehberlik sürecinde kültürel yapının farkında olmak ve kültüre göre kuram ve uygulamaları yeniden yapılandırmak, psikolojik danışma ve rehberlik sürecinin daha etkili ve verimli olmasını sağlayacaktır. Fakat psikolojideki ilk çalışmalara bakıldığı zaman kültürün etkisi yeterince önemsenmemiştir.

Geçmişte insan davranışları ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu Amerikan üniversite öğrencileri ile yapılmıştır. Bu nedenle psikoloji teorilerinin çoğu Amerikan öğrencilerinden elde edilen veriler üzerine kuruludur. Fakat Amerika'nın dünya nüfusunun yüzde beşinden daha az bir kısmını oluşturduğu düşünüldüğü zaman, bu ülkeden alınan örneklemin bütün insanlar için genellenmesi bazı sakıncaları beraberinde getirmektedir (Arnett, 2008). Henrich, Heine, ve Norenzayan (2010) psikoloji literatüründe yapılan çalışmaların çoğunu **WEIRD** (tuhaf, acayip, garip) olmakla eleştirmektedir. Kelimenin harflerine bakıldığında, W: western (batılı), E: educated (eğitilmiş), I: industrialized (sanayileşmiş, gelişmiş), R: rich (zengin, sosyo-ekonomik durumu iyi), D: democratic (Demokratik) anlamına gelmektedir. Bu nedenle insan davranışları için yapılan genellemelerin yetersiz olduğu savunulmuştur çünkü örnekleme batılı, eğitilmiş, sosyo-ekonomik durum iyi, gelişmiş ve demokrasi düzeyleri yüksek olan ülkelere yaşayan bireyler oluşturmaktadır.

Yıllardır psikoterapi uzmanları ve psikolojik danışmanlar bazı evrensel varsayımlardan yola çıkarak insanlara hizmet etmeye çalışmaktadır; a) insanları etnik kökenine, cinsiyetine, kültürel mirasına bakmadan sadece insan olarak kabul etmek; b) psikoterapi ve psikolojik danışma kuram ve uygulamalarının kültürden bağımsız ve herkese uygulanabileceğine inanmak; c) her iyi psikolojik danışma sürecinde olan

terapötik beceriler ve stratejilerin herkes için işe yarayacağını düşünmek (Pope-Davis ve Coleman, 1996).

Buna karşın bazı psikolojik danışma kuram ve uygulamaları kültürel yetkinlik açısından ciddi şekilde eleştirilmiştir. Psikanaliz kuram kadınların ve azınlıkların üzerindeki baskının onların gücünü azalttığını ve bireylerden baskıcı sosyal düzene uymalarını istediği için, neoanalitik yaklaşımlar bireyselleşmeye aşırı önem verip, toplumsalcılığı az vurguladığı için eleştirilmiştir. Feministler bireysel psikolojiyi, kadınların geleneksel erkek mesleklerine yönelmelerini erkeksi amaçlar peşinde olduğu açıklamasını ise bireysel psikolojinin ataerkilliği desteklemeye devam ettiğini düşündüklerinden dolayı eleştirmişlerdir (Murdock, 2013).

Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberliğin özelliklerinden biri Rogers’ın Birey-Merkezli Terapi yaklaşımını temel almasıdır (Doğan, 2000). Fakat Poyrazlıgöre (2003) Rogeryan terapinin popüler olmasına rağmen Türk kültürü için uygun olmadığından ve Türk kültüründe yeterince verimli olmadığından bahsetmektedir. Çünkü duyguların ifade edilmesi ve bireyselleşmenin vurgulanması, ailenin gücünün vurgulanmaması ve danışanın otoriter olmayan tutumu danışan ve psikolojik danışman arasında ki terapötik ilişkinin etkili bir şekilde kurulamamasına neden olmaktadır (akt; Murdock, 2013). Başka bir örnek ise Asya-Amerikalılar ve Asyalılar dolaylı, bireysel ve ilişki odaklı kuramların etkili olmadığını fakat çözüm odaklı, yapılandırılmış kuramların daha etkili olduğunu düşünmektedirler.

Farklılıkların çift yönlü bir anayol gibi olduğu terapötik iletişimde, psikolojik danışmanlar kendi kültürel miraslarını da beraberlerinde getirirler. Kendi kültürel geçmişinin farkında olan psikolojik danışmanlar, psikolojik danışmanın kendi kültürel mirasının danışanlarıyla çalışmalarında nasıl bir etkide bulunduğu farkına varabilirler. Danışanların içinde buldukları sosyal ve kültürel yapı kavrandığında hem danışanların yaşadıkları güçlükleri anlamak hem de bu güçlükleri kabul etmek daha kolay olacaktır. Psikolojik danışma öğrencileri genellikle, bireylerin kendi kararlarının kendilerinin alması, duygularını ifade edebilme, ilişkilerde açık olma, bağımsız olma gibi özelliklere değer vermektedirler. Fakat, bazı danışanlar bu özellikleri değerli bulmayabilirler. Dahası, bazı kültürlerde yardım isteme veya uzman bir kişiye

başvurma sürecinde bir çok kişi psikolojik danışma gibi profesyonel hizmeti kabul etme konusunda zorluk yaşamaktadır (Corey, 2008). Ayrıca Bektaş'a (2006) göre

“İnsan davranışını anlamlandırmak için bireyin içinde yaşadığı kültürü göz önünde bulundurmak gereklidir. İnsan ile ilgilenen bilim dallarından biri olan psikolojik danışmada da danışanı kültüründen bağımsız ele almak mümkün değildir. Psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışman ve danışanın yanı sıra bu kişilerin geçmişleri de psikolojik danışma sürecinin önemli birer öğeleridir. Psikolojik danışma uygulamalarında danışanın probleminin tanımlanmasında, amaçların belirlenmesinde, müdahale yöntemlerinin seçilip uygulanmasında ve danışan psikolojik danışman ilişkisinde kültürün önemli bir etkisi olduğu söylenebilir.”

Türkiye’de geleneksel ve kültürel değerlerden dolayı bireyler yaşadıkları zorluklar ve sıkıntılar için bir ruh sağlığı uzmanına başvurma konusunda isteksiz ve gönülsüz davranabilmektedir. Her ne kadar bu durum değişmekte ve daha normalleşmekte ise de bu durumun istenilen düzeyde olduğu söylenemez. Bireylerin toplum tarafından etiketlenme korkusu, sosyal ilişkileri ve önyargıları bu durumun nedenleri olarak düşünülebilir. Ayrıca ruh sağlığı uzmanına başvuran kişilerin çok ciddi ve çözülmesi imkânsız problemleri varmış gibi bir algı da bulunmaktadır. Bu algılar okul psikolojik danışmanların çalışma koşullarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Türkiye’de okullarda ruh sağlığı hizmetlerinin verilmesinde psikolojik danışmanların önemli bir rolü bulunmaktadır (Bektaş, 2006). Türkiye’de okul psikolojik danışmanları farklı öğretim kademelerinde ve farklı kurumlarda (rehberlik ve araştırma merkezi, halk eğitim merkezleri) görev yapmaktadır. Bu çalışmada ilkokul, ortaokul ve lise eğitim kademelerinde çalışan okul psikolojik danışmanlarından veri toplandığından, sadece ilkokul, ortaokul ve lise eğitim kademelerinde çalışmakta olan okul psikolojik danışmanların görevlerine ve kültüre duyarlı psikolojik danışma kapsamında nasıl çalışmalar yapabileceklerine dair görüşler belirtilmiştir.

İlköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri sınıf temelli, öğretmenler (Uzbaş, 2007; Öksüz, 2005) ve veliler ile yürütülmektedir. İlköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin amaçlarına bakıldığı zaman, çocukların

kendilerini ve çevresindeki diğer bireyleri daha iyi anlayabilmeleri (Aydın, 2007), başkalarıyla dengeli ilişkiler içinde birlikte yaşamayı öğrenebilmeleri (Bakırcıoğlu, 1988) ve başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olarak sosyalleşme süreçlerini kolaylaştırmaları gibi amaçlar vardır. Ortaokul ve ortaöğretimde psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin kişisel/sosyal hedefleri; öğrencilerin kişiler arası ilişkiler kurabilmeleri, kendilerini daha iyi anlayabilmeleri, akran baskısıyla başa çıkabilmeleri, kendilik bilgisine sahip olabilmeleri gibi hedefler bulunmaktadır (Bakırcıoğlu, 1988; Zunker, 1988; akt: Öksüz, 2005).

Okul psikolojik danışmanları farklı ailelerin, öğrencilerin, idarecilerin ve öğretmenlerin etkili iletişim kurabilmelerinde anahtar rolündedir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanları kültürel farklılıklara saygıyı ve kabullenmeyi geliştirebilmek için farklı etkinlikler yapabilmeli ve bilgiler sağlayabilmelidir (Williams, 2010). Okul psikolojik danışmanları farklı kültürden danışmanlarla etkili bir şekilde çalışabilmek için kültüre duyarlı stratejiler geliştirmelidir. (Constantine ve Gushue, 2003). Yeşilyaprak'a (2008) göre okul psikolojik danışmanlarının görevlerinden biri etik değerleri benimseyen bir dünya vatandaşı yetiştirebilmektir. Okullarda uygulanmakta olan gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programının amaçlarından biri de bireyin sağlıklı kişilerarası ilişkiler geliştirmesidir. Diğerleri ise öğrencilerin toplumun sorumlu ve üretken bir üyesi olmasıdır (Uzman, 2005).

Liles ve Wagner'e (2010)göre okul psikolojik danışma ve rehberlik programları farklı öğrencileri de dahil edebilecek iyi bir eğitim ortamı yaratmalıdır. Bunun yanında okul psikolojik danışma ve rehberlik programları, öğrencilerin kültürel farklılıkları anlamalarına, çok kültürlü toplumla ilgili olumlu tutumlara sahip olmalarına, kültürel farklılık ve çeşitlilik konularında duyarlı olmalarına, kültürel ve sosyal adaleti geliştirmelerine ve kültürel olarak farklı olan öğrencilerle iyi ilişkiler kurmalarına yardımcı olmalıdır (The Council for Accreditation of Counseling and Related programs, 2009). Fakat Türkiye'de okullardaki rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri çerçeve planlarına bakıldığı zaman öğrencilerin kendi değerlerinin, varsayımlarının, önyargılarının farkına varabilmelerini, farklı kültürden olan öğrenciler ile sağlıklı ve dengeli ilişkiler kurabilmelerini sağlayacak etkinliklerin yeterli derecede olmaması dikkat çekmektedir. Alexander ve diğerlerine göre (2005) psikolojik danışmanlar

müfredat içinde veya dışında etkinlikler yaparken, etkinlikler öğrencilerin farklı kültürleri anlamaları için farklı bakış açıları geliştirmelerinde yardımcı olabilir.

KONDA araştırma ve danışmanlık şirketinin 2014 yılında 33 ile bağlı 173 mahalle ve köyde 3 bin 67 kişi ile yaptığı ve katılımcılara farklı demografik bilgiler sorduğu araştırmada, katılımcıların % 25'nin 18-28, % 34'nün 29-43 ve % 41'nin 44 ve üzeri yaş aralığında olduğu, %37'nin ilkokul, % 14'nün ortaokul, % 28'in lise ve % 13'ünün üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların kendilerini hangi etnik kökene ait hissettiklerini öğrenmek için "Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?" şeklinde bir soru sorulmuştur. Katılımcıların yüzde 80'i kendisini Türk, yüzde 13'ü Kürt, yüzde 2'si Zaza, yüzde 1'i Arap ve yüzde 4'ü bunlar dışındaki etnik kökenlerden birinden olduğunu belirtmiştir. Din ve mezhep ile ilgili sorulan soruda ise katılımcıların %93'ünün kendisini Sünni Müslüman, % 6'sının Alevi Müslüman ve % 1'nin kendisini diğer olarak tanımladığı görülmüştür. KONDA'nın (2006) 47,958 kişi ile yaptığı daha eski bir araştırmasına bakıldığında benzer şekilde katılımcıların % 78,1'i kendisini Türk olarak diğerleri ise kendilerini farklı etnik kökenden tanımlamaktadır.

Yukarıda belirtilen verilere bakıldığı zaman Türkiye gibi çok kültürlü bir ülkede çalışan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine neden sahip olması gerektiği daha iyi anlaşılmaktadır. Psikolojik danışmanların kişilik özellikleri, danışma sürecinde psikolojik danışmanın etkililiğini belirleyen temel faktörlerden biridir. Holland'ın tipoloji ve iş uyum kuramına göre mesleğin gerektirdikleri ve kişilik özelliklerinin uyuşması bireyin o meslekte başarılı olmasını sağlayan en önemli özelliktir (Sharf, 1997).

Klein ve Weiner'e (1990) göre çok farklı özelliklere sahip olan bir çalışan, verilen bir işte başarı sağlasa da, meslekte gerçek anlamda başarılı olabilmesi için meslek ile uyumlu bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Kişilik özellikleri ve mesleğin gerekleri birbirine ne kadar uyumlu olursa bireyin o meslekte başarılı olma olasılığı o kadar artar. Ayrıca kişilik özellikleri ve mesleğin gerekleri arasındaki uyum artıkça bireyin o meslekte başarılı olması, üretken olması ve meslekten doyum alması

da artar. (akt; Bacanlı, 2012). Ev, okul ve iş ortamları bireyin ilişki kurması gereken çevrelerdir ve bu çevrelerden birisiyle uyuşmayı başarmak ve sürdürmek bireyin iş hayatına da olumlu yansıtacaktır (Sharf, 1997).

Constantine ve diğerlerine (2004) göre ise kültüre duyarlı psikolojik danışma (KDPD) yeterliklerine sahip olan psikolojik danışmanların kişilik özelliklerini araştıran sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Yukardaki açıklamalardan yola çıkarak okul psikolojik danışmanlarının hem çok kültürlü kişilik özellikleri hem de KDPD yeterlikleri araştırılmaya karar verilmiştir.

1.2. Amaç

Bu çalışmanın amacı; Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne ölçüde yordadığını incelemektir. Çalışmanın genel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ne düzeydedir?
2. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri ne düzeydedir?
3. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri; okul psikolojik danışmanların
  - 1) Cinsiyetine
  - 2) Medeni durumuna
  - 3) Çalıştığı süreye
  - 4) Okul kademesine
  - 5) Hayatlarının en çok geçtiği yere
  - 6) Öğrenim düzeyine
  - 7) Bilinen dil sayısına
  - 8) Kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına
  - 9) Kültürel olarak farklı danışmanlarla çalışma sıklığına göre farklılık göstermekte midir?

4. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ne düzeyde yordamaktadır?

1.3. Önem

Danışanı gerçekten anlamak için, psikolojik danışmanlar önce karşılarında oturan kişilerin karmaşık ve çok yönlü olduğunun farkında olmalıdırlar. Bu nedenle, anlamamanın bir parçası olarak kültürel faktörlerin ve farklılık faktörlerinin birleştirilmesi gereklidir (Gladding, 2013). Geleneksel psikolojik danışmanlık anlayışı azınlık gruplarının ihtiyaçlarını ve kültürel kimliklerini yeterince dikkate almadığı için Pedersen (2000) tarafından eleştirilmiştir. Çünkü ortaya konulmuş psikolojik danışma kuram ve uygulamaların çoğunluğu Batı kültürünü esas almıştır. Bu nedenle farklı kültürlerde çalışan psikolojik danışmanlar farklı zorluklarla karşılaşabilmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğine psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olması önemli görülmektedir. Çünkü kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine sahip olan okul psikolojik danışmanlarının, farklı kültürden danışanlarla daha rahat ve verimli çalışacağı bilinmektedir.

Yapılan alanyazın araştırmasında, kültüre duyarlı psikolojik danışma alanı ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin ve çok kültürlü kişilik özelliklerinin incelendiği bir araştırmanın olmadığı görülmüştür. Bu nedenle yapılacak bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ne düzeyde sahip olduğunun bazı değişkenlere göre incelenecek olması, alanyazında eksik kalan bu alan ile ilgili hem bilgiler sunacak hem de öneriler getirmeye olanak sağlayacaktır.

Çalışmanın başka bir önemi ise psikolojik danışma ve rehberlik alanındaki kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikoanalitik, davranışçı ve insancı-varoluşçu yaklaşımdan sonra en çok çalışılan dördüncü alandır (Pederson, 1990). Türkiye gibi çok kültürlü bir topluma sahip olan bir ülkede kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili çok az sayıda çalışmanın olması, bu çalışmanın önemini daha da netleştirmektedir.

1.4. Varsayımlar

Katılımcıların veri toplama araçları olarak kullanılan “Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği” (ÇPDYÖ), “Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği” (ÇKÖ) ve “Kişisel Bilgi Formu”nu gerçek durumlarını yansıtacak şekilde dolduracakları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmada konu ilkokul, ortaokul ve lisede görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile sınırlandırılmıştır.

Araştırma “Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği” (ÇPDYÖ), “Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği” (ÇKÖ) ve “Kişisel Bilgi Formu”nun ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

Araştırmada bazı değişkenlerin analizi için yeterli veriye ulaşılamamıştır.

1.6. Tanımlar

1.6.1. Kültüre duyarlı psikolojik danışma: Psikolojik danışma etkileşiminde çok kültürlü ve kültüre özgü farkındalık, bilgi ve beceri sahibi olunmasını içeren uygulamaları ifade eder (Arredondo ve ark, 1996)

1.6.2. Çok kültürlü kişilik: Çok kültürlü kişilik, kültürel empati, açıklık, duygusal denge, sosyal girişkenlik ve esneklikten oluşan çok boyutlu bir yapıdır (Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2000).

1.6.3. Kültür: Doğruluğu ve yanlışlığı kişiden kişiye ya da toplumdan topluma değişen; normları, adetleri, pratikleri, psikolojik süreçleri (dil, medya, eğitim sistem, ruh sağlığı teori ve uygulamaları) içinde barındıran bir yapı ve inanç sistemidir (American Psychology Association , APA, 2012).

1.6.4. Çok kültürlülük: Bir toprak parçası üzerinde farklı ırk, etnik köken, din ve kültürel gruplardan insanların bir araya gelip yaşaması, çalışması, ticaret yapması,

politik hayata katılıp sosyal ve kültürel etkileşimde bulunmasıyla oluşan toplumsal çeşitlilik ve zenginliktir (Banks ve Banks, 2009).

2. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde kültür, kültür ve davranış, çok kültürlülük, çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma, çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili kuramsal açıklamalara, konu ile ilgili hem yurt içinde hem de yurt dışında yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Kültür

Psikolojinin iki temel amacı vardır. Birincisi insan davranışları hakkında bilgi sahibi olmaktır. Alan uzmanları insan davranışlarının ne zaman olduğunu, neden olduğunu veya olmadan önce nasıl kestirebileceğini anlamaya çalışır. İnsan davranışlarını anlamak için araştırmalar yapar ve teoriler üretir. İkincisi ise anlam verebildiği insan davranışlarını kullanarak, insan hayatını daha iyi bir düzeye taşımak için müdahalelerde bulunur. Bu iki amacı gerçekleştirebilmek için muhakkak kültürel bağlamı göz önünde bulundurmamak gereklidir (Matsumoto ve Juang, 2012).

Psikolojiyi kültürel bir perspektiften anlayabilmek için kültürün ne olduğunu ve diğer kültürlerde kültürün ne anlama geldiğini tartışmak önemlidir. Örneğin, Japonlar için kültürden bahsedecek olursak, Japonya’da kültür çay seremonisini veya çiçek düzenleme sanatını akla getirebilir. Paris’te kültür belki sanat, mimari veya yeme alışkanlıkları anlamına gelebilir (Matsumoto ve Juang, 2012). Amerikan Psikologlar Derneği (Amerikan Psychological Assosocation, APA) kültürü, doğruluğu ve yanlışlığı kişiden kişiye ya da toplumdan topluma değişen; normları, adetleri, pratikleri, psikolojik süreçleri (dil, medya, eğitim sistem, ruh sağlığı teori ve uygulamaları) içinde barından bir yapı ve inanç sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu tanımın özünde her bireyin hem kültürel bir varlık olduğunun hem de kültürel, irksal ve etnik bir mirasa sahip olduğunun kabul edilmesi vardır (APA, 2012)

Birçok psikolog ve farklı alanlarda uzman olan insan kültür kavramını ırk, milliyet ve etnik köken ile eş anlamlı zannetmektedir. Ancak kültür kavramı; ırk, milliyet ve etnik köken ile aynı anlama gelmemektedir (Sue, Carter, Casas, Fouad, Ivey,

Jensen ve Vazquez-Nutall, 1998; Matsuma ve Juang, 2012). Örneğin; Amerikalılar, İtalyanlar, Fransızlar, Japonlar, Çinliler farklı etnik kökenlerde sınıflandırılırken; yine de ortak kültürel değerlere sahip olabilirler(Sue ve Diğerleri, 1998). Bu bağlamda kültür kavramını etnik köken, milliyet ve ırk kavramları üzerinden tanımlamak yetersiz kalmaktadır. Linton'a (1945) göre kültür; öğrenilmiş davranışların biçiminin ve sonuçlarının belli bir gruba ait olan üyeleri arasında paylaşılması ve aktarılmasıdır. Kültür, anlamın kendisini anlamlandırdığımız ve bu anlamla hem dünyayı hem de kendimizi anlamlandırabildiğimiz bir yapıdır(Cohen, 1993). Kısaca kültürün sadece etnik ve ırkla ilgili bir miras olmadığını aynı zamanda yaş, cinsiyet, din cinsel oryantasyon, fiziksel ve psikolojik yeterlilik ve sosyoekonomik durumu da içinde barındırdığını bilmek önemlidir (Corey, 2008).

Kültür bir toplumun sahip olduğu maddi ve manevi değerlerden oluşan öyle bir bütündür ki, toplum içinde mevcut her çeşit bilgiyi, ilgiyi, alışkanlığı, değer ölçülerini, genel tutum, görüş ve zihniyet ile bütün davranış şekillerini içine alır. Hepsi birlikte o toplum bireylerinde genellikle müşterek olan ve diğer toplumlardan ayıran hususi bir hayat tarzı temin eder (Arslantürk ve Amman, 2000).

Kültürün her ne kadar çok çeşitli tanımları olsa da (Sue ve diğerleri, 1998; Pedersen, 2001) kültürler arası psikologların tanımlarında geçen ifadelerden kültür kavramını : “geleneksel fikirler ve bunlara bağlı değerler”, “öğrenilmiş davranışların bir bütün olarak nesilden nesile aktarılması”, “paylaşılan semboller ve anlamlar”, “bir grubun davranışlarında önceden tahmin edilebilir ve belirli farklılıklara yol açan deneyimler” ve “davranışları bir sisteme oturtan fikir, uygulama, norm ve anlamlar bütünü”, “birbirleriyle ilişki içinde ve birbirlerine karmaşık bir biçimde bağlı parçalardan oluşmuş sistem” olarak ifade etmek mümkündür (Kağıtçıbaşı, 2010). Bu tanımların ışığında kültürü, insanların duygu, düşünce, davranış ve etkileşim biçimlerini öğrendiği ve aktardığı yapay bir doğa olarak tanımlamak mümkündür.

2.2. Kültür ve Davranış

İnsanın biyolojik, fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimi anne karnından başlayarak ölüme kadar devam etmektedir. Bu gelişim belli bir çevre ve kültürün içinde

olmaktadır. Bu nedenle bazı kültürde bazı davranışlar anlamsız veya daha öz önemli olabilirken, bir diğer kültürde aynı davranışlar daha anlamlı ve önemli olabilmektedir. Örneğin; toplulukçu kültürlerde bir ebeveynin, yere düşen bir çocuğu, çocuğun kendi kendisine kalkmasını beklemeden kaldırması demokratik bir ebeveyn tutumu iken, daha bireyci ve çocuğun özerkliğine önem veren bir kültürde bu davranış aşırı koruyucu ebeveyn tutumu olarak görülebilir.

Kültür insanların doğuştan sahip olduğu huy özelliklerini şekillendirir. Örneğin, Çin kültüründe çocukların utangaç olması istenilen bir özelliktir ve utangaç çocuklar, terbiyeli, olgun ve anlayışlı olarak değerlendirilir. Kuzey Amerika'da ise çocukların utangaç olması istenmeyen bir özelliktir ve çocukların hakkını arayan, kendine güvenen kişiler olması beklenilmektedir(Chen, Rubin ve Sun, 1992). Bu nedenle bir kültürde çocuğun utangaç olması istenilen bir özellik olabilirken başka bir kültürde istenmeyen bir özellik olabilir.

Kültür insanların bağlanma de stillerini belirler. Bağlanma bebek ve bakıcısı arasındaki bağı ifade etmektedir. Ainsworth ve arkadaşları 1978 çocukları üç bağlanma stili içinde sınıflandırmışlardır: Güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan. İdeal bağlanma stili güvenli bağlanma olarak görülürken, Alman annelere göre kaçınan bağlanma stili daha idealdir ve güvenli bağlanma stilin çocukları çok şımarttığını düşünmektedirler (Matsumoto ve Juang, 2012). Bu bağlamda değerlendirildiğinde kültürün yetişkinlerle kurduğumuz bağlanma stilini belirleyeceği aşikârdır.

Kültür ahlak ilkelerini belirler. Miller ve Bersoff (1992) Hintli ve Amerikalı yetişkinlere bir insanın yaşamı tehlikedeysen sosyal düzeni bozup bozamayacaklarını sormuştur. Hintliler sosyal düzeni korumaya eğilimliyken, Amerikalılar hayatı tehlikede olan bireyi sosyal düzene tercih etmişlerdir.

Kültür cinsiyete atfedilen rolleri belirler(Matsumoto ve Juang, 2012). Örneğin, bir kültürde girişken kadın davranışları olumlu ve istenilen davranışlar olarak görülürken, başka bir kültürde olumsuz ve istenmeyen davranışlar olarak görülebilir

Kültür normallik ve anormallik sınırlarını belirler (Matsumoto ve Juang, 2012). Örneğin bir kültürde, yas sürecindeki bir insanın acısını kendisine zarar vererek

yaşaması normal bir davranış iken, başka bir kültürde bu davranış anormal olarak görülebilir. Kültür duyguların dışa vurma şeklini belirler. Örneğin bazı kültürlerde duygularını sözel olarak ifade etmek yerine bedenselleştirerek ifade etme biçimi daha yaygındır.

Yukarda verilen kültür ve davranış ilişkilerine bakıldığı zaman kültürün doğumdan itibaren insan davranışlarını şekillendirdiğini görmek mümkündür. Psikolojik danışma sürecinde danışanın kültürün davranışları nasıl şekillendirdiğini görmesi yapacağı müdahalelerin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

2.3. ÇokKültürlülük

20. yüzyıla kadar baskın ve egemen olan Avrupa'nın tekil kültür anlayışına tepki olarak doğan çok kültürlülük (multiculturalism) kavramının etkilerini birçok alanda görmek mümkündür. Çok kültürlülük, farklı toplum ve grupların inançlarını, davranışlarını ve sosyo-kültürel farklılıklarını tanıyan, yaşatmasına olanak veren ve bunlara saygı duyan bir sistemdir(Rasado,1996). Kisubi'ye göre bu sistemde, 'birbirine bağlı fakat birleşmemiş çeşitliliklerce zengin bir toplum vardır(Burayidi, 1997). Banks ve Banks (2009) çok kültürlülüğü, bir toprak parçası üzerinde farklı ırk, etnik köken, din ve kültürel gruplardan insanların bir araya gelip yaşaması, çalışması, ticaret yapması, politik hayata katılıp sosyal ve kültürel etkileşimde bulunmasıyla oluşan toplumsal çeşitlilik ve zenginlik olarak tanımlamaktadır. Amerikan Psikologlar Derneği (Amerikan Psychological Assosocation, APA) çok kültürlülüğü ırk, etnik yapı, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf, dinsel yönelim ve diğer kültürel boyutların farkında olunması olarak tanımlamaktadır (APA, 2002).

2.4. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma

Postmodernizm ile davranış bilimlerine giren çok kültürlülük kavramı, psikolojik danışma kuram ve uygulamalarını da etkilemiş; kültüre duyarlı psikolojik danışma olarak psikolojik danışma ve rehberlik alanında psikoanalitik, davranışçı ve insancı-varoluşçu yaklaşımdan sonra dördüncü güç olarak yerini almıştır(Pederson, 1990). Bu gelişmelerle beraber kültürel psikoloji, yerlilik psikolojisi ve kültürlerarası

psikoloji gibi kültüre vurgu yapan alanlar ortaya çıkmıştır(Özer ve İlhan, 2015). Psikolojik danışma alanında çok kültürlülük, çok kültürlü psikolojik danışma Türkiye psikoloji literatüründe “kültüre duyarlı psikolojik danışma”(Koç, 2003; Doğan, 2005; Bektaş, 2006; ErdurBaker, 2007; Kararımak ve Aydın, 2007) olarak ifade edilmektedir

Psikolojik danışmanlık mesleği azınlık grupların ihtiyaçlarını ve kültürel kimliklerini dikkate almadığı için Pedersen (2000) tarafından eleştirilmiştir. Çünkü insan gelişimini kendi kültürü içinde gerçekleştirir (Kağıtçıbaşı, 2000) ve her türlü bilgi, konuşulan dil, davranışlar, kurallar, diğer insanları anlama tarzları yaşanılan kültürde öğrenilir (Pedersen ve Ivey, 1993). Bu nedenle psikolojik danışmanlar farklı kültürel geçmişe ve mirasa sahip danışanlarla çalışırken kültür faktörünü göz önünde bulundurmaları zorundadır.Farklı kültürden gruplarla çalışan psikolojik danışmanların etkili psikolojik danışma hizmeti sunabilmesi için hem bu grupların kültürel yapılarını anlamaları gerekmekte hem de danışanları kendi kültürel yapıları için de anlamaları gerekmektedir (Doğan, 2005; akt,Bektaş, 2006). Etkili psikolojik danışmanlar, kendilerini ve danışanlarını etkileyen kültürel koşulların ve yapıların farkındadırlar. Bu farkındalık, psikolojik danışmanın, çoğulculuğa ait olumlu bir görüş açısı geliştirmesini engelleyen kültürel değerlerin, önyargıların ve davranışların bilincinde olmasıyla başlar. Kültürel farklılıklar konusunda yeterlilik kazanma, birçok farklı özelliğe sahip danışanlar ile çalışma sonucunda kendi değerlerimizi yeniden gözden geçirmemizle olanaklıdır(Corey, 2008).

Kültüre duyarlı danışmanlık; danışan ve danışmanın kültürel izlenimlerini, danışmanlık kuram ve uygulamasını eşit biçimde vurgulayan bir psikolojik yardım sürecidir (Koç, 2003).Sue ve Torino (2005)kültüre duyarlı psikolojik danışmayı danışanların değerlendirme, teşhis ve terapi sürecinde danışanların değerleri ve yaşam deneyimlerine uygun hedefler belirleme, bu deneyimlere uygun yardım rolleri sergileyebilme, danışanların kişiliklerinin bireysel, grup ve evrensel boyutlarını bilme, evrensel ve kültüre özgü stratejileri kullanma olarak tanımlamışlardır. Arredondo ve diğerlerine (1996) göre kültüre duyarlı psikolojik danışma, psikolojik danışma etkileşiminde Çok kültürlü ve kültüre özgü farkındalık, bilgi ve beceri sahibi olunmasını içeren uygulamaları ifade eder.

2.5. Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Yeterlikleri

Farklı kültürlerde etkili bir şekilde çalışabilmek için psikolojik danışmanların üç temel alanda yeterli olmaları gerekmektedir: a) psikolojik danışmanların kendi değerlerinin, ön yargılarının ve varsayımlarının farkında olması, b) farklı kültürden olan danışanların dünya görüşünü anlayabilmesi, c) psikolojik danışmanların psikolojik danışma sürecinde farklı müdahale yöntemlerini ve tekniklerini kullanabilmesi. Bu üç yeterlik alanı kendi içinde “inançlar ve tutumlar”, “bilgi” ve “beceri” olmak üzere üç farklı alt boyuttan oluşmaktadır (Sue, Arredondo ve McDavis, 1992). Kültürler arası yeterlik olarak belirtilen bu yeterlikler, çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri veya kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri olarak psikolojik danışma literatüründe yerini almıştır (Bektaş, 2006).

ASCA (American School Counselor Association) ve ACA (American Counseling Association) kültüre duyarlı psikolojik danışman yeterliklerini genel olarak şu şekilde belirtmiştir

1. Kendi değer ve yargılarını karıştırmadan, her öğrenciye değerleri ve inançları olan ve saygı duyulması gereken bir birey olarak davranır.
2. Ailelerin ve öğrencilerin kültürel farklılıkları konusunda duyarlıdır.
3. Ailelerin, öğrencilerin ve okuldaki diğer insanların kültürel farklılığını benimser.
4. Baskı, ayrımcılık, tektiplilik ve ırkçılığın kişisel ve profesyonel anlamda kendisini nasıl etkilediği bilir ve fark eder.
5. Davranışlarını, değerlerini, inançlarını ve önyargılarını kültüre duyarlı yeterliklerine sahip olmak için irdeler.
6. Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip olmak için ilke, teknik ve yöntemleri araştırır.
7. Kültürün test uygulayıcılarını ve katılımcılarını olumlu veya olumsuz etkileyebileceğini fark eder (Akt. Vaughn, 2007).

Sue, Arredondo ve McDavis (1992) kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliklerini şu şekilde açıklamaktadır;

- 1) Kendi değerlerinin, ön yargılarının, insan davranışları hakkındaki varsayımlarının ve kişisel sınırlılıklarının farkında olmak

Kültüre duyarlı danışmanlar, kendi dünya görüşleri, varsayımları ve önyargıları hakkında iç görüye sahiptir. Kültürel yapının ürünü olduklarını, farklı etnik ve kültürden danışmanlarla çalışırken bunun danışmaya nasıl yansıdığına farkındadırlar.

a) İnanç ve tutumlar

- i. *Kültürel bilinçsizlikten kültürel farkındalığa, kendi kültürünün farkında olma, kültürel geçmişine duyarlı olma, farklılıklara değer verme ve saygı gösterme*
- ii. *Kendi kültürel geçmişinin, yaşantılarının, tutumlarının, değerlerinin ve önyargılarının psikolojik danışma sürecine etkilerinin farkında olma*
- iii. *Kendi yeterliklerinin ve sınırlarının farkında olma*
- iv. *Kendisi ve danışanı arasındaki ırk, etnik köken, kültürel farklılıklar ve inançlarla rahat çalışabilme*

b) Bilgi

- i. *Kendi kültürel geçmişini ve kültürel geçmişinin kişisel ve profesyonel anlamda normal /anormallik tanımına ve psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğinin farkında olma*
- ii. *İrkçılığın, önyargıcılığın, ayrımcılığın, tek tipliliğin ve baskının kendisini ve psikolojik danışma sürecini nasıl etkilediğinin farkında olma. Bu süreçte kendi değer yargılarının, inançlarının ve hislerinin farkına varma*
- iii. *İletişim stilleri hakkında bilgi sahibi olma*

c) Beceriler

- i. *Farklı kültürel ortamları anlamak ve farklı kültürel ortamlarda etkili olabilmek ve kendini geliştirmek için eğitim ve konsültasyon olanaklarını araştırma; yeterliği konusunda sınırlı olduğunda eğitim veya konsültasyon yardımı alma veya danışanı yeterliliği olan başka bir uzmana yönlendirme*
- ii. *Kendini kültürel bir varlık olarak görme ve ırkçı olmayan bir tutum sergileme*

2) Farklı kültür ve dünya görüşüne sahip olan danışmanları anlayabilme

Kültüre duyarlı danışmanlar, farklı kültüre sahip danışmanların dünya görüşünü anlayıp, bunu saygı ve takdir ile karşılayabilir. Bu ifade, psikolojik danışmanın farklı bakış açılarını kendi bakış açısı olarak kabul etmesi anlamına gelmemektedir, psikolojik danışmanların farklı bakış açılarını kabul edebilmesidir.

- a) İnanç ve Tutumlar
    - i. *Danışanları psikolojik danışma sürecinde etkileyebilecek farklı kültürlere karşı olumsuz duygularının ve düşüncelerinin farkında olma; kendi inançlarına ve tutumlarını farklı kültürlere mensup danışanlar ile önyargısız bir tutum içinde karşılaştırmada istekli olma*
    - ii. *Farklı etnik kökene sahip olan kişilere karşı basmakalıp görüşlerinin farkında olma*
  - b) Bilgi
    - i. *Çalıştığı farklı grup veya kültürler hakkında spesifik bilgiye sahip olma; farklı kültürlere mensup olan danışanın yaşam deneyimlerinin, kültürel mirasının ve geçmişinin farkında olma*
    - ii. *Yaşam deneyimlerinin, ırkın, kültürün, etnik kökenin kişilik oluşumunu, mesleki tercihleri, psikolojik bozuklukları, yardım arama davranışını ve psikolojik danışma yaklaşımlarının danışana uygunluğunu nasıl etkileyebileceğini anlama*
    - iii. *Sosyo-politik gelişmelerin azınlık grupların üzerinde nasıl etkileri olduğunun farkında olma*
  - c) Beceriler
    - i. *Farklı etnik grupların ruh sağlığı ve ruhsal bozukluklar hakkında yapılan araştırmaları ve bulguları takip etme, çeşitli eğitimsel deneyimlerle farkındalığını, bilgisini ve kültürlerarası becerilerini geliştirmek için araştırmalar yapma*
    - ii. *Psikolojik danışma süreci dışında da farklı kültürel ortamlar içinde(Kutlamalar, sosyal etkinlikler, komşuluklar, arkadaşlıklar) aktif olarak yer alma*
3. Farklı kültürden danışanlar ile çalışırken farklı strateji, müdahale ve teknik geliştirebilme ve uygulayabilme
- a. İnanç ve Tutumlar
    - i. *Danışanların fiziksel ve ruhsal sağlık hakkındaki dini veya tinsel değer ve inançlarına saygı duyma*
    - ii. *Danışanların yerel yardım uygulamalarına ve kendi iletişim ağlarındaki yardım etme stillerine saygı duyma*

iii. *Farklı dilleri psikolojik danışma sürecini engelleyici bir etmen olarak düşünmeme ve çok dilliliğe değer verme*

b. **Bilgi**

- i. *Güncel psikolojik danışma ve terapinin karakteristik özellikleri hakkında bilgi sahibi olma ve farklı kültürlerin değerleri ile çatışabileceğini bilme*
- ii. *Farklı kültüre mensup danışanların sağlık hizmetlerini kullanma konusunda karşılaşılabilecekleri resmi ve diğer engellerin farkında olma*
- iii. *Değerlendirme ölçeklerinin ve puanlamasının yanlı olabileceğini farkında olma*
- iv. *Farklı kültürlere mensup danışanların aile yapılarını, hiyerarşilerini, değer ve inançlarını bilme*
- v. *Sosyal ve toplumsal düzeyde uygulanan ayrımcı uygulamaların, psikolojik iyi oluşu nasıl etkilediğinin farkında olma*

c. **Beceriler**

- i. *Farklı sözel ve sözel olmayan yardım tepkilerini kullanabilme, uygun ve doğru şekilde sözel ve sözel olmayan mesajları alma ve iletebilme, tek bir yardım yöntemiyle sınırlı kalmama*
- ii. *Uygun olduğunda tinsel ve yerel şifacıardan konsültasyon alabilme*
- iii. *Dil problemi yaşadığı durumlarda dış kaynaklardan yardım alma ve yetersiz kalındığında başka danışmana yönlendirebilme*
- iv. *Yerel test teknikleri ve değerlendirme konusunda eğitim alma ve uzmanlaşabilme, kültürel sınırlıklarının farkında olma*
- v. *Önyargılı, ayrımcı ve yanlı uygulamalara karşı duyarlı olma ve bunları eleyebilme*
- vi. *Kanuni haklar, amaç belirleme ve psikolojik danışmanın yönelimleri gibi konularda danışanı bilgilendirme sorumluluğunu alma.*

Danışanı gerçekten anlamak için, psikolojik danışmanlar önce karşılarında oturan kişilerin karmaşık ve çok yönlü olduğunun farkında olmalıdırlar. Bu nedenle, anlamanın bir parçası olarak kültürel faktörlerin ve farklılık faktörlerin birleştirilmesi gereklidir (Gladding, 2013). Dowd ve Gonsalves (1980) danışmanların, farklı renkten insanlarla, göçmen ve İngilizce'yi ikinci dil olarak konuşan öğrencilerle daha etkili çalışabilmeleri için kültürel ve iletişimsel yeteneklerini geliştirmeleri gerektiğini ifade

etmektedir. Bu nedenle profesyonel danışmanlar, danışma hizmetlerini nerede verdiklerine bakmaksızın, farklı kültürden danışanlarla karşılaştıklarında danışma hizmeti vermeden önce, kendi kültürel farkındalıklarını, bilgilerini ve yeteneklerini geliştirir ve böylelikle danışanlara daha etkili bir hizmet verir (Na, 2012).

2.5.Çok Kültürlü Kişilik

Kişilik, bireyin kendisinden kaynaklanan tutarlı davranış kalıpları ve kişilik içi süreçler olarak tanımlanabilir. Bu tanım iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişinin tutarlı davranış kalıplarına sahip olması ile ilgilidir. Yani kişiliğin tutarlı olması demektir. İkinci bölüm ise kişilik içi süreçleri ele alır. Kişilik içi süreçler, nasıl davranacağımızı ve hissedeceğimizi etkileyen ve içimizde gelişen bütün duygusal, güdüsel ve bilişsel süreçleri kapsar (Burger, 2006).

Kişilik psikologları, kişiliği anlamada kültürün oynadığı rolün farkına kısa süre önce varmıştır. Gelişmiş Batılı ülkelerin kişilik psikologları, kişiliği tanımlamak ve incelemek için kullanılan varsayımların farklı kültürlerden gelen insanları tanımlamak için her zaman kullanılmadığını fark etmişlerdir. Çünkü psikologlar insanların ve kişiliklerinin kültürel bir bağlamda var olduğunu fark etmişlerdir (Burger, 2006). Kişiliği anlamak için kültürel faktörleri de göz önünde bulundurmak bu bağlamda önemlidir.

Van der Zee ve Van Oudenhoven (2000) tarafından geliştirilen Çok Kültürlü Kişilik ölçeği beş alt boyuttan oluşan çok boyutlu bir yapıdır. Çok kültürlü kişilik, kültürel empati, açıklık, duygusal denge, sosyal girişkenlik ve esneklikten boyutlarından oluşmaktadır.

2.5.1. Kültürel empati

Ruben (1976) kültürel empatiyi, farklı kültürden olan bireylerin duygu, düşünce ve deneyimlerini doğru anlama ve yansıtma yeteneği olarak tanımlamıştır. Başka bir deyişle kültürel empati farklı kültürden olan bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını anlama ve empati kurma becerisidir(Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000). Ridley ve Lingle (1996) kültürel empatiyi farklı kültürden gelen, farklı değer, tutum, inanç ve dünya görüşüne sahip olan bireyleri anlama yeteneği olarak tanımlamış ve kültürel

empatinin herkes tarafında öğrenilebildiğini ve çok boyutlu bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Kültürel empati kurma beceri düzeyi yüksek olan bireyler kendi kültüründen farklı olan bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını daha iyi tanımlayabilir (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000, 2001, 2002)

2.5.2. Açıklık

Açıklık bir bireyin kendi kültüründen farklı olan, farklı değer ve normlara sahip olan bireylere karşı önyargısız ve açık olabilme kapasitesini ifade etmektedir. Bireylerin açıklık becerisine sahip olması farklı kültürlerin kurallarını, değerlerini ve normlarını doğru anlaması ve farklı kültürden olan bireylerle etkili bir şekilde etkileşime girebilmesi için hayati önem taşımaktadır (Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2000, 2001 2002). Başka bir ifadeyle açıklık, bireylerin başka bireylerin bilgi ve görüşlerine karşı olumlu tutuma sahip olmasını, başka bireylerin kendilerini özgürce ifade etmelerini ve görüşlerinin değerli bulunmasını içermektedir (Tjosvold & Poon, 1998). Bireyin açık görüşlü olabilmesi için hem istekli olması hem de görüşlerini yeniden gözden geçirebilmesi gerekmektedir (Hare, 1993). Açıklık düzeyi yüksek olan bireyler, hem farklı gruplara ve farklı kültürden olan insanların değerlerine ve normlarına karşı açık ve önyargısız bir tutuma sahip hem de yeni fikirlere karşı açıktırlar. Açıklık düzeyi düşük olan bireyler ise farklı gruptan ve farklı kültürden olan insanlara karşı önyargılı ve basmakalıp tutumlara sahiptirler (Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2000, 2001 2002).

2.5.3. Duygusal denge

Duygusal denge, farklı bir kültürde çalışmakta olan bireylerin kültürel farklılıklardan dolayı oluşabilecek çatışmalarda ve stresli durumlarda duygusal dengesini korumasını ve sakin kalabilme derecesini ifade etmektedir. Farklı kültürlerde çalışan bireylerin, duygusal ve psikolojik olarak bireyi olumsuz yönde etkileyen durumlarla baş edebilmesi önemlidir. Farklı kültürlerin politik sistemleri, ritüelleri, toplumsal düzenleri ve engelleri gibi birçok faktör bireyin farklı bir kültürde çalışmalarını zorlaştırabilir hatta engelleyebilir. Bu durumda yaşamı kendi kültüründeki gibi devam etmeyen bireylerin gergin ve sinirli olmaları, korku yaşamaları, ekonomik problemlere sahip olmaları kaçınılmaz olabilir. Bu tür olumsuz koşullarda duygusal

dengesini koruyabilen bireyler sakin kalabilme eğilimindeyken, duygusal dengesini düzenlemekte zorlanan bireyler ise strese karşı güçlü duygusal tepkiler verebilirler (Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2000, 2001, 2002).

2.5.4. Sosyal girişkenlik

Bu alt boyut, bireyin sosyal durumlara etkin bir şekilde yaklaşma ve dahil olabileceğini ifade etmektedir (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000, 2001, 2002). Sosyal girişkenlik düzeyi bireylerin, farklı kültürden olan insanlarla etkileşime geçip geçemeyeceklerini ve arkadaşlık kurup kuramayacaklarını belirler. Bu yeteneğe sahip olan bireylerin farklı kültürlerden insanlarla daha rahat iletişim kurabilmeleri ve arkadaş edinmeleri beklenmektedir. Sosyal girişkenlik düzeyi yüksek olan kişiler, hem sosyal durumlarda ve sorumluluk almada aktif olma eğiliminde hem de farklı kültürlerle karşı karşıya dönmektedirler. Sosyal girişkenlik düzeyi düşük kişiler ise sosyal durumlarda arka planda kalmayı tercih etmekte ve sorumluluk almaya daha az eğilimli olmaktadır.

2.5.5. Esneklik

Esneklik boyutu, bireylerin yeni ve bilinmeyen durumlara karşı uyum sağlayabilme yeteneklerini ifade etmektedir. Esnek olan bireyler farklı kültürlerde çalıştıkları zaman kişisel stratejilerini değiştirebilir ve yeniden düzenleyebilir çünkü bireyin daha önceki başa çıkma stratejileri yeni bir kültürel ortamda işe yaramayabilir. Esneklik bireyin yeni deneyimlerden öğrenebilme yeteneğidir. Örneğin, bireyin yaptığı hatalardan doğru olanı öğrenmesi ve koşullar gerektirdiğinde davranışlarını yeniden düzenleyebilmesi gibi. Esneklik düzeyi yüksek olan kişiler, yeni ve bilinmeyen durumlara baş edebilir ve farklı kültürlerde beklenmedik durumlara uyum sağlayabilirler. Esneklik düzeyleri düşük olan kişiler ise yeni ve farklı durumları tehlike olarak algılayarak; alışılmış, güvenilir davranışlara bağlanıp, diğer kültürlerdeki beklenmedik durumlara uyum sağlama problemi yaşayabilirler (Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2000, 2001, 2002).

2.6. Çok Kültürlü Kişilik ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma

Holland'ın mesleki tercih kuramına göre kişilik ile mesleklerin yürütüldüğü çevre veya mesleklerin gerektirdiği faaliyetler arasında anlamlı bir ilişki vardır, dolayısı ile mesleki ilgi kişiliğin bir parçasıdır. Yani meslek seçimi rastgele bir olay olmaktan çok kişiliğin bir yansımasıdır (Ivancevich, 2003; akt. Kamaşak ve Bulutlar, 2010). Corey'e göre (2008) psikolojik danışmanların kültürel farklılıklar konusunda yeterlik kazanmaları için, farklı kültürden danışanlarla çalışmaları ve bu sırada kendi değerlerini yeniden gözden geçirmeleri ile olanaklıdır. Fakat bu yeterlilik psikolojik danışmanların ulaştığı ve düzeylerini koruduğu bir durum olmaktan çok, zamanla kazanılan ve sürekli geliştirilmesi gereken, devam eden bir süreçtir. Bu bağlamda psikolojik danışmanların farklı kültürlerden olan danışanlarıyla daha etkili çalışabilmesi için kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliğine sahip olmalarının yanında, çok kültürlü kişilik özelliğine de sahip olması gerekmektedir. Çünkü bir kültürü öğrenmenin en etkili yöntemlerinden biri de farklı kültürden insanlarla etkileşim içinde olabilmektir.

Kağnıcı'nın (2012) farklı kültürlerden gelen 1021 öğrencinin çok kültürlü kişilik özelliklerinin yeni bir kültüre uyum sağlamalarında nasıl bir etkiye sahip olduklarını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda çok kültürlü kişilik özellik özellikleri düzeyleri daha yüksek olan öğrencilerin daha iyi uyum sağladıkları rapor edilmiştir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerine sahip olmaları, yeni bir kültüre daha kolay uyum sağlayabilmelerine, daha iyi adapte olabilmelerine, yeni bir kültürde daha verimli çalışmalarına katkı sağlayacaktır.

2.7. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile ilgili yurt içinde ve yurtdışında yapılan çalışmalar sunulmuştur.

2.7.1. KDPD ile ilgili yurtdışında yapılan çalışmalar:

Literatür taranırken öncelikle okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ele alan çalışmalara öncelik verilmiştir.

Johnson (1997) beyaz ırktan olduğunun farkında olma ve bazı değişkenlerin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığına araştırmıştır. Araştırmada 109 psikolojik danışmanla yaptığı çalışmada, beyaz ırktan olduğunun farkında olmak, farklı kültürden danışanlarla çalışmak, cinsiyet, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alma, ve kültüre duyarlı psikolojik danışma atölye çalışmalarına katılmak KDPD yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamadığı görülmüştür.

Panici'nin (2001) 48 psikolojik danışmanla yaptığı çalışmada, psikolojik danışmanların ego gelişimleri, kişisel ve eğitim deneyimleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, farklı kültürden danışanlarla çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Fakat ego gelişimi ve KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

Sacco-Bene'nin (2004) psikolojik danışmanların ahlaki gelişimleri, engellilere karşı tutumları ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini incelediği araştırmanın sonucunda, algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerin ne psikolojik danışmanların engellilere karşı tutumları ne de ahlaki gelişimleri ile anlamlı bir ilişkinin olmadığı rapor edilmiştir.

Rodgers (2004) okul psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın sonucunda KDPD yeterliklerinin; CACREP'E bağlı ve bağlı olmayan programdan mezun olmaya, cinsiyete, çalıştığı okul düzeyine, çalıştığı süreye, farklı etnik kökenden danışanlarla çalışma sıklıklarına ve ilkokul ve ortaokulu bitirdikleri bölgeye göre değişmediği belirtilmiştir. Fakat Afro-Amerikan okul psikolojik danışmanlarının KDPD yeterlikleri diğerlerine göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu rapor edilmiştir.

Lewis'in (2004) 83 master ve 35 doktora mezunu toplam 118 psikolojik danışmanın gözlenen ve algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini araştırdığı araştırmanın sonuçlarına göre; gözlenen ve algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif ve anlamlı bir farkın olduğunu, master ve doktora mezunu psikolojik danışmanlarının gözlenen ve algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında ise anlamlı bir farkın olmadığı rapor edilmiştir.

Zegley'in (2007) 65 okul psikolojik danışmanı ile yaptığı çalışma da, etnik köken, ırk ve kültür gibi zorlayıcı konularda konuşabilen, tartışabilen ve açık olabilen psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Vaughn (2007) beyaz ve kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili kendisini yeterli algılayan 8 kadın ve 4 erkek toplam 12 okul psikolojik danışmanı ile yaptığı nitel bir çalışma yürütmüştür. Çalışmada okul psikolojik danışmanlarının kendilerini KDPD'DE neden yeterli algıladıkları irdelenmiştir. Araştırmanın sonucunda katılımcıların kendilerini KDPD konusunda yeterli hissetmelerinin ana nedenini farklı kültürlerle karşı hassas ve farkında olmak olarak belirtilmiştir. Ayrıca okul psikolojik danışmanları etnik kimlik gelişimi ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, üniversitede aldıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin kendilerine önemli derecede katkı yapmadığını ve KDPD yeterliklerine sahip olabilmek için farklı kültürden kişilerle ilişki kurmanın önemli olduğunu ifade ettikleri belirtilmiştir.

Merrill-Washington (2008) 82 psikolojik danışman ile yaptığı çalışmada KDPD yeterlikleri, duygusal zekâ ve etnik köken arasında anlamlı ve pozitif bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir.

Cubero (2009) 107 rehabilitasyon ve diğer psikolojik danışma öğrencilerinin kişilik özelliklerini ve KDPD yeterliklerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmanın sonucunda rehabilitasyon ve diğer psikolojik danışma öğrencilerinin KDPD yeterliklerinin cinsiyet, yaş, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili kurs alma, süpervizyon yeterliğine değişkenlerine göre anlamlı düzeyde değişmediği fakat ve etnik kökene göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirtilmiştir. Ayrıca KDPD yeterlikleri ve Joines Kişilik Uyum Ölçeği ile ölçtüğü kişilik özellikleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı rapor edilmiştir.

Eckenrod-Green (2009) 786 öğrenci ile yaptığı çalışmada öğrencilerin okul psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini nasıl algıladıklarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Araştırmada kullanılan ölçek; öğrencilere destek, öğrencilere saygı ve iletişim becerileri alt boyutlarından oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin hissettikleri desteğin cinsiyet, psikolojik danışmanla kurulan ilişki, sosyo-ekonomik durum ve sınıf düzeyine göre anlamlı düzeyde değiştiği fakat ırka göre anlamlı düzeye

değişmediği belirtilmiştir. Öğrencilere saygı boyutunun sosyo-ekonomik durum ve psikolojik danışmanla kurulan ilişki değişkenlerine göre anlamlı düzeyde değiştiği fakat cinsiyet ve ırka göre değişmediği rapor edilmiştir. İletişim becerileri alt boyutunun ise psikolojik danışmanla kurulan ilişki ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı fakat ırk, sosyo-ekonomik durum ve cinsiyet değişkenlerine göre değişmediği belirtilmiştir.

Williams (2010) 123'ü kadın ve 62'si erkek toplam 185 okul psikolojik danışmanının KDPD yeterliklerini bazı değişkenlere göre incelemiştir. Çalışmanın sonucunda okul psikolojik danışmanların kendilerini etnik kimlik gelişimi ve farkındalık boyutlarında daha az yeterli algıladıkları, beceriler ve çok kültürlü terminoloji boyutlarında ise kendilerini daha çok yeterli algıladıkları belirtilmiştir. Ayrıca kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan ve almayan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir farkın olmadığı, çalışma süresine göre psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerinin anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ve KDPD yeterliklerinin etnik kökene göre anlamlı düzeyde değişmediği rapor edilmiştir.

Na (2012) 381 okul psikolojik danışmanının genel psikolojik danışma yeterliklerini ve KDPD yeterlikleri arasındaki ilişkiyi bazı değişkenlere göre incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre KDPD yeterlikleri ve genel psikolojik danışma yeterlikleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca göçmenlerle çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerinin anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir.

Dodson (2013) Amerikan Okul Psikolojik Danışmanları Derneğine (ASCA) üye olan 510 okul psikolojik danışmanı ile yaptığı çalışmada; ırk olarak beyaz kökenli olan psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının, ırk olarak siyah kökenli olan psikolojik danışmanlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirtilmiştir. Ayrıca cinsiyet ve çokkültürlü farkındalık ve bilgi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı rapor edilmiştir.

Martin-Adkins (2013) aday, uzman ve eğitimci olan 100 psikolojik danışmanla yaptığı çalışmada, psikolojik danışmanların öz kimlik karmaşıklığı, sosyal kimlik karmaşıklığı ve KDPD yeterlikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın

sonucunda öz kimlik karmaşıklığı, sosyal kimlik karmaşıklığı ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

Gordillo'nun (2015) 33'ü erkek ve 121'i kadın toplam 154 okul psikolojik danışmanı ile yaptığı çalışmada okul psikolojik danışmanlarının genel psikolojik danışma ve KDPD yeterliklerini incelemiştir. Okul psikolojik danışmanlarının KDPD yeterliklerinin yaş, cinsiyet, etnik köken, çalıştığı yer ve farklı etnik kökenden danışmanlarla çalışma değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı belirtilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının KDPD yeterliklerinin psikolojik danışmanın çalışma süresine, düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerle çalışma durumuna, göçmen öğrencilerle çalışma durumuna, aldığı kültüre duyarlı psikolojik danışma kurs sayısına, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili katıldığı atölyelere ve genel psikolojik danışma yeterliklerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı rapor edilmiştir.

2.7.2. KDPD ile ilgili yurtiçinde yapılan çalışmalar:

Türkiye de kültüre duyarlı psikolojik danışma ya da çok kültürlü psikolojik danışma ile ilgili alanyazın incelendiğinde çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Yurtdışında kültüre duyarlılık alanındaki ilk çalışmalar 1970'li yıllarda başlarken, Türkiye'de bu alandaki çalışmalara 2000'li yılların başında başlanmıştır. Türkiye'de yapılan ilk çalışmalar kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili kuramsal derlemelerden (Koç, 2003; Bektaş, 2006, Erdur Baker, 2007; Kararımak, 2008) oluşmaktadır.

Kağnıcı (2014) kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin öğrenciler üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmayı 10'u erkek 20'si kadın toplam 30 psikolojik danışma öğrencisi oluşturmuştur. Mezun olan öğrencilerden 17'si ile on beş ay sonra iletişime geçilmiş ve online bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin çalışmaya katılmış olan öğrencilerin KDPD yeterlikleri (beceri ve farkındalık boyutları) üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu rapor edilmiştir. Ayrıca bu dersi alan öğrencilerin yeni sosyal ve çalışma ortamlarında karşılaştıkları güçlüklerle daha iyi baş etme stratejileri sergiledikleri belirtilmiştir.

Aydın'ın (2014) kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitim programının psikolojik danışman adaylarının KDPD yeterlikleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Araştırmayı 14'ü kontrol, 14'ü deney grubu olmak üzere toplam 28 aday psikolojik danışman oluşturmuştur. Deney grubuna 12 oturumluk "Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Eğitim Programı" uygulanırken kontrol grubuna KDPD ile ilgili herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırmanın sonucunda KDPD yeterliklerinin Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma Eğitim Programına dâhil olan ve olmayan öğrenciler arasında, programa dâhil olan öğrenciler lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı belirtilmiştir. Ayrıca eğitim programı sona erdikten 3 ay sonra yapılan ölçümler sonucunda bu kazanımların kalıcı olduğu rapor edilmiştir.

Özer (2014) yüksek lisans tez çalışmasında psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarını ölçen 5'li likert tipi bir ölçek geliştirmiştir. Ölçeğin "bilgi", "beceri" ve "farkındalık" olmak üzere üç alt boyuttan ve 26 maddeden oluştuğu rapor edilmiştir.

Lüleci (2014) yüksek lisans tez çalışmasında psikolojik danışmanların çok kültürlü tutumlarını ölçen bir ölçek geliştirmiş ve bu ölçekle psikolojik danışmanların çok kültürlü tutumlarını bazı değişkenlere göre incelemiştir. Çalışma 165'i kadın 93'ü erkek olmak üzere toplam 258 psikolojik danışmandan oluşmuştur. Çalışmanın sonucunda psikolojik danışmanların çok kültürlü tutumlarını ölçen 5'li likert tipi 15 maddelik bir ölçek elde edilmiştir. Ayrıca çalışmanın sonuçlarına göre; kadın psikolojik danışmanların çok kültürlü tutumlarının erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu, psikolojik danışmanların çok kültürlü tutumlarının çalıştıkları süreye ve mezun oldukları üniversiteye göre anlamlı düzeyde değiştiği belirtilmiştir.

Koç (2015) okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini, KDPD ile ilgili ders alıp almama ve farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığı değişkenlerine göre incelemiştir. Çalışmanın araştırma grubunu 62'si kadın ve 35'i erkek olmak üzere 97 kişi oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre KDPD ile ilgili ders almak ve farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığı okul psikolojik danışmanlarının KDPD yeterliklerini anlamlı düzeyde artırdığı belirtilmiştir.

Yapılan son çalışma ise Demirel'in (2016) yüksek lisans tez kapsamında psikolojik danışmanların KDPD yeterlik algılarını ve etnikmerkezçilik düzeylerini bazı

değişkenlere göre incelediği araştırmadır. Araştırmayı 180'i kadın ve 120'si erkek olmak üzere 300 kişi oluşturmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre; psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerinin cinsiyet, mesleki kıdem, eğitim düzeyi, değişkenlerine anlamlı düzeyde farklılaşmadığı fakat etnik köken ve dini inanç değişkenlerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı rapor edilmiştir. Ayrıca etnikmerkezcilik, etnik köken ve dini inanç değişkenlerinin KDPD yeterliklerindeki varyansın yaklaşık %24'ünü açıkladığı rapor edilmiştir.

3. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesine ait bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma Türkiye’de kamu okullarında görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarının cinsiyet, medeni durum, okul kademesi öğrenim düzeyi, hayatlarının en çok geçtiği yer, bilinen dil sayısı, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı, farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığı ve hizmet süresi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını ve okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özelliklerinin, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığını belirlemeyi amaçlayan nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma özünde bir amacı açıklama ve yordamanın yanında bir deneyimin sonuçlarını kontrol etmeyle ilgili değişkenler arasındaki ilişkiler hakkında sorulan soruları cevaplamayı amaçlar (Leedy ve Ormrod, 2005; akt. Demirel, 2016).

Betimsel araştırmalar verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamayı amaçlar. Eğitim alanında yapılan araştırmalar betimsel yöntem tarama araştırmalarıdır çünkü araştırmacılar bireylerin, grupların ya da fiziksel ortamların özelliklerini özetlemeye çalışır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008). Bu araştırmada birinci ve ikinci amaç için betimsel yöntem tarama modeli kullanılmıştır. Çünkü psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları ve çok kültürlü kişilik özellikleri düzeyleri özetlenmiştir. Büyüköztürk ve diğerlerine (2008) göre araştırmacıların kişilere dair tam bir anlayış sahibi olmak istedikleri için betimsel araştırmanın kendisi yeterli olmamaktadır. Çünkü eğitim alanındaki araştırmacılar durumları betimlemenin ötesinde bir şeyler yapmak istemektedirler. Ve araştırmacılar olası ilişkileri inceleyerek olguyu daha iyi anlayabilmektedir. İlişkileri ve bağlantıları inceleyen araştırmalar ilişki araştırmalar olarak adlandırılır.

Karasar'a (2014) göre ilişkisel tarama modelleri, iki veya daha çok değişkenin arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan tarama modelleridir. Bu çalışmanın üçüncü ve dördüncü alt amaçları için ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin farklı bölgelerinde Milli eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokul, ortaokul ve lisede görev yapan 460 okul psikolojik danışmanı oluşturmaktadır. Araştırmada Türkiye'nin yedi farklı coğrafi bölgesinde çalışmakta olan okul psikolojik danışmanlarından veri toplanmıştır. Tablo 1'de katılımcılara ait demografik bilgiler verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların demografik bilgileri

Değişken	Kategori	N	%
Cinsiyet	Erkek	151	32,8
	Kadın	309	67,2
Medeni durum	Bekâr	265	57,6
	Evli	195	42,4
Öğrenim düzeyi	Lisans	382	83,0
	Yüksek lisans	78	17
Hizmet süresi	1-3 yıl arası	179	38,9
	3-6 yıl arası	154	33,5
	6 yıl ve üstü	127	27,6
Farklı kültürden danışmanlarla çalışma sıklığı	1. Hiçbir zaman	36	7,8
	2. Nadiren	134	29,1
	3. Bazen	125	27,2
	4. Sıklıkla	79	17,2
	5. Çok sık	86	18,7
İfade edebildiği dil sayısı	Tek dil	207	45,0
	İki dil	221	48,0
	Üç dil	32	7,0
Hayatlarının en çok geçtiği yer	İl	289	62,8
	İlçe	146	31,7
	Köy-Kasaba	25	5,4

Tablo 1'in devamı			
Okul kademesi	İlkokul	153	33,3
	Ortaokul	152	33,0
	Lise	155	33,7
Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almış	Evet	177	38,5
	Hayır	282	61,3
Yaşadığı bölge	Akdeniz bölgesi	53	11,5
	Doğu Anadolu bölgesi	95	20,7
	Ege bölgesi	51	11,1
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	59	12,8
	İç Anadolu bölgesi	51	11,1
	Marmara bölgesi	96	20,9
	Karadeniz bölgesi	55	12,0

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırma 151 erkek ve 309 kadın olmak üzere toplam 460 kişiden oluşmaktadır. Katılımcıların 265'i bekâr, 195'i evlidir. Araştırmaya katılan psikolojik danışmanların 382'si lisans mezunu iken 78'i yüksek lisans mezunudur. Katılımcıların çalıştığı süreler bakımıldığında 179 kişi 1-3 yıl arası, 154 kişi 3-5 arası, 127 kişi ise 6 veya daha fazla yıldır çalışmaktadır. Katılımcılara kendi kültürünüzden farklı kültürden danışanlar ile ne sıklıkla çalışıyorsunuz diye sorulduğunda, katılımcıların 36'sı hiçbir zaman, 134'ü nadiren, 125'i bazen, 79'u sık sık ve 86'sı çok sık görüşüğünü ifade etmiştir. Katılımcıların 207'si tek dil bildiğini, 221'i iki dil bildiğini ve 32'si üç dil bildiğini belirtmiştir. Katılımcılara hayatınızı daha çok nerede geçirdiniz diye sorulduğunda 289'u ilde, 146'sı ilçede ve 25'i köy veya kasabada geçirdiğini belirtmiştir. Katılımcıların 153'ü ilkokulda, 152'si ortaokulda ve 155'i lisede çalışmaktadır. Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan katılımcıların sayısı 177 iken, kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almayan katılımcıların sayısı 282'dir. Bu da katılımcıların yarısına yakınının kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi aldığını göstermektedir. Katılımcıların 53'ü Akdeniz bölgesinde, 95'i Doğu Anadolu bölgesinde, 51'i Ege bölgesinde, 59'u Güneydoğu Anadolu bölgesinde, 51'i İç Anadolu bölgesinde, 96'sı Marmara bölgesinde ve 55'i Karadeniz bölgesinde çalışmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla kişisel bilgi formu, çok kültürlü kişilik ölçeği ve çok kültürlü psikolojik danışma yeterliği ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel bilgi formu

Araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu katılımcıların demografik bilgilerini edinmek için kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda katılımcılara; cinsiyet, medeni durum, çalıştığı süre, mezun olduğu bölüm, okul kademesi, hayatlarının en çok geçtiği yer, öğrenim düzeyi, , kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı, kendisini ifade edebildiği dil sayısı ve kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkla çalıştığı soruları sorulmuştur.

3.3.2. Çok kültürlü kişilik ölçeği

Araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarından biri Van der Zee & Van Oudenhoven (2002), tarafından geliştirilen ve Türkçe uyarlaması Polat (2014) tarafından yapılan *Çok kültürlü Kişilik Ölçeği* (Multicultural Personality QuestionnaireMPQ)'dir. Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği (ÇKÖ) bir katılım ölçeği olup 5'li likert tipindedir. Ölçek 5 aralıklı; (5) *Tamamen Katılıyorum*, (4) *Katılıyorum*, (3) *Kararsızım*, (2) *Katılmıyorum* ve (1) *Kesinlikle Katılmıyorum* şeklinde derecelendirilmiştir. Çok kültürlü kişilik ölçeği orijinal formatında 91 maddeden oluşmaktadır. Polat (2014) ölçeği Türkçe'ye uyarlarlarken ölçekte Türkiye kültüründe karşılığı olmayan maddeleri eleyip 33 maddelik bir ölçek elde etmiştir. Ölçek toplam üzerinden değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan çok kültürlü kişilik özelliklerin yüksek düzeyde olduğunu, ölçekten alınan düşük puan ise algılanan çok kültürlü kişilik özelliklerinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçek; esneklik, duygusal denge, sosyal girişim, açıklık ve kültürel empati olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin 4 maddesi esnekliği, 5 maddesi açıklığı, 7 maddesi duygusal dengeyi, 6 maddesi sosyal girişimi ve 11 maddesi kültürel empatiyi ölçmekte olup toplam 33 maddeden oluşmaktadır. Çok kültürlü kişilik ölçeğinin alfa güvenirlik katsayısı .82olduğu belirtilmiştir. Bu çalışmada ise alfa güvenirlik katsayısı .80 bulunmuştur.

3.3.3. Çok kültürlü psikolojik danışma yeterliği ölçeği (ÇPDYÖ)

Araştırmada kullanılacak diğer ölçme aracı Özer (2014) tarafından geliştirilen Çok kültürlü Psikolojik Danışma Yeterliği ölçeğidir. ÇPDYÖ beceri, farkındalık ve bilgi alt boyutlarından oluşmaktadır. Ölçek 11'i beceri, 9'u farkındalık ve 6'sı bilgi boyutunu ölçen toplam 26 madden oluşmaktadır. 5'li likert türündeki ölçek veri toplama araçlarında maddeler: (1) *Beni Hiç Tanımlamıyor*, (2) *Beni Biraz Tanımlıyor*, (3) *Beni Orta Düzeyde Tanımlıyor*, (4) *Beni Oldukça Tanımlıyor* ve (5) *Tamamen Tanımlıyor* şeklinde 5 aralıklı olarak derecelendirilmiştir. ÇPDYÖ'nün alfa güvenirlik katsayısı .88'dir. Bu çalışmada ise alfa güvenirlik katsayısı .86 bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliğinin yüksek seviyede olduğunu, düşük puan ise, algılanan kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliliğinin düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek minimum puan 26, maksimum puan 130'dur (Özer, 2014).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın konusuna karar verildikten sonra kullanılacak veri toplama araçları için, ölçeği geliştiren ve Türkçeye uyarlayan araştırmacılarla elektronik posta aracılığıyla iletişime geçilmiş ve hem gerekli izinler hem de veri toplama araçları alınmıştır. Veri toplama araçları alınırken veri toplama araçlarının puanlaması, geçerlik ve güvenirlik sonuçları da alınmıştır. Veri toplamaya başlamadan önce gerekli izinler için Van Milli Eğitim Bakanlığına başvurulmuş ve gerekli izinler alınmıştır. Türkiye'nin yedi bölgesinden de veri toplamak amaçlandığından veri toplama araçlarının internet formu da düzenlenmiştir. Veri toplanırken öncelikle Van merkez ilçelerde çalışan okul psikolojik danışmanlardan veri toplanmıştır. Daha sonra her coğrafi bölgeden gerekli sayıya ulaşabilmek sosyal ağlar yardımıyla psikolojik danışma ve rehberlik gruplarına üye olan psikolojik danışmanlardan veri toplanmış ve gerekli sayıya ulaşılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerden geçerli sonuçların çıkartılabilmesi için, verilerin kalitesinin incelenmesi, yani nitelikli verilerle çalışılması önemlidir. Bunlardan ilki verilerin

hatasızlığının incelenmesidir (Mertler ve Vannatta, 2005; akt. Çokluk, Şekercioğlu, ve Büyüköztürk, 2010). Verilerin hatasızlığını incelemek için frekanslar ve betimsel istatistikler incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Ayrıca araştırmada kayıp değerlere, araştırmanın sonucunu etkilememek için katılımcının ölçekten aldığı puanların ortalama değeri verilmiştir.

Ölçeklerdeki ters maddeler doğru kodlandıktan sonra verilerin analiz için gerekli varsayımları karşılayıp karşılamadığı kontrol edilmiştir. Bu amaçla ilk olarak verilerde hem ölçeklerin genelinde hem de alt boyutlarında aykırı değerlerin olup olmadığı kontrol edilmiştir. Araştırmanın verilerinde aykırı değerleri ayıklamak için saplı kutu grafiklerine (box plot) bakılmıştır. Daha sonra aykırı değerler tek tek veri setinden çıkartılıp analizler tekrarlanmıştır. Aykırı değerler atıldıktan sonra 419 katılımcının verileriyle analize devam edilmiştir.

Yapılan normallik testlerinde dağılımın normallik varsayımlarını karşılayıp karşılamadığını anlamak için öncelikle çarpıklık ve basıklık katsayılarına bakılmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayılarının (± 1) sınırları içine yer aldığı görülmüştür. Daha sonra normal dağılım eğrisinin incelenebileceği histogram grafiklerine bakılmış ve dağılım eğrisinin normale yakın olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan dağılımın normallik varsayımlarını karşıladığını ve normal dağıldığını belirtmek mümkündür.

Araştırmanın birinci ve ikinci alt problemleri için, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve çok kültürlü kişilik özellikleri düzeylerini belirlemek için frekans, yüzde ve aritmetik ortalama değerleri hesaplanmıştır. Çok kültürlü kişilik ölçeğinin yanıtları “kesinlikle katılıyorum”, “katılıyorum”, kararsızım”, “katılmıyorum” ve “kesinlikle katılmıyorum” şeklindedir. Çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin yanıtları ise “Beni tamamen tanımlıyor” , “beni oldukça tanımlıyor”, “beni orta düzeyde tanımlıyor”, “beni biraz tanımlıyor” ve “beni hiç tanımlamıyor” şeklindedir. Bu yanıtlardan ölçekleri değerlendirmek güç olduğundan $5-1=4$, $4/5=0.80$ formülü kullanılmıştır. “4.20-5.00 arası” kesinlikle katılıyorum ve beni tamamen tanımlıyor (çok yüksek düzeyde) olarak, “3.40 – 4.19 arası” beni oldukça tanımlıyor ve katılıyorum (yüksek düzeyde), “2.60 - 3.39 arası” kararsızım ve beni orta düzeyde tanımlıyor (orta düzeyde), “1.80 – 2.59 arası” katılmıyorum ve beni biraz tanımlıyor (düşük düzeyde) ve “1 - 1.79 arası”

kesinlikle katılmıyorum ve beni hiç tanımlamıyor (çok düşük düzeyde) olarak yorumlanmıştır.

Araştırmada bazı bağımsız değişkenler için yeterli sayıya ulaşılamamıştır. Çalışmada yeterli sayıda üç dil bilen psikolojik danışmana ulaşılamadığından üç dil ve iki dil bilenler yeni bir grupta birleştirilmiştir. Yeterli sayıya ulaşılamayan bir diğer değişken ise köy-kasabada yaşayan psikolojik danışmanlardır. Köy-kasaba ve ilçede yaşayan katılımcılar birleştirilmiştir. Son olarak kendi kültüründen farklı danışmanlarla hiç görüşmeyen psikolojik danışmanlar ve nadir görüşen psikolojik danışmanlar birleştirilerek yeni bir grup oluşturulmuştur. Yapılan değişiklikler araştırmanın sınırlılığı olarak belirtilmiştir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bazı değişkenlere (cinsiyet, medeni durum, çalıştığı süre, okul kademesi, hayatlarının en çok geçtiği yer, öğrenim düzeyi, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı, bilinen dil sayısı ve kültürel olarak farklı danışmanlarla ne sıklıkla çalıştığı) göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla bağımlı ve bağımsız değişkenlerin aralarındaki ilişkiye bakabilmek için çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. İki den fazla grubu karşılaştırmak için çoklu karşılaştırma testlerinden Scheffe testi kullanılmıştır. Araştırmanın dördüncü alt problemine için, okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini anlamlı düzeyde yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla basamaklı (stepwise) regresyon analizi kullanılmıştır. Basamaklı regresyon analizine veya modeline, yordanan bağımlı değişkeni anlamlı düzeyde yordayabilen bağımsız değişkenler dahil edilmekte, diğer değişkenler model dışında bırakılmaktadır. Modele dahil edilen bağımsız değişkenler bağımlı değişkendeki varyansı açıklayabilme oranlarına göre sıralanır (Büyüköztürk, 2014).

Basamaklı regresyon analizi yapabilmek için bazı varsayımların karşılanması gerekmektedir; çok değişkenli normalliğin ve doğrusallığın sağlanması, çoklu bağlantı sorunun olmaması. Yapılan analizler sonucunda normallik ve doğrusallığın sağlandığı, değişkenler arasında çoklu bağlantı sorunun olmadığı görülmüştür. Ayrıca değişkenler

arasındaki ilişkiler Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı (r) hesaplanarak belirlenmiştir. Araştırmada analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri düzeyleri, çok kültürlü kişilik özellikleri düzeyleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bağımsız değişkenlere ait MANOVA analizleri, çok kültürlü kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığına ilişkin regresyon analizi sonuçları sırasıyla sunulmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın birinci alt amacı, “okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ne düzeydedir” şeklinde ifade edilmiştir. Çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin “farkındalık”, “beceri” ve “bilgi” olmak üzere üç alt boyutu vardır. Bu boyutlara ve ölçeğin geneline ait maddelerin betimsel istatistikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 2’de çok kültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin “beceri”, “bilgi” ve “farkındalık” alt boyutuna ilişkin frekans ve aritmetik ortalama değerleri verilmiştir.

Tablo 2:ÇKPDYÖ’nün boyutlarına ve geneline ilişkin katılımcı görüşlerinin aritmetik ortalamaları

Ölçekler	N	$\bar{X}$
ÇKPDYÖ	419	3,75
Farkındalık	419	3,97
Bilgi	419	3,41
Beceri	419	3,74

Not: “ $\bar{X}$ ” aralık değerleri; “1-1.79 arası” çok düşük düzeyde, “1.80-2.59 arası” düşük düzeyde, “2.60-3.39 arası” orta düzeyde, “3.40-4.19 arası” yüksek düzeyde, “4.20-5.00 arası” çok yüksek düzeyde olarak yorumlanmıştır.

Tablo 2’ de görüldüğü gibi okul psikolojik danışmanlarının ÇKPDYÖ’ nün geneline ait aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ($\bar{X}$) 3.75’tir. Bu sonuçlardan okul psikolojik danışmanların KDPD yeterlik algılarının yüksek düzeyde (3.40-4.19 arası yüksek) olduğu sonucuna varılmaktadır. ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarına sırasıyla

bakıldığı zaman “farkındalık” alt boyutunun aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 3.97, “bilgi” alt boyutunun aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 3.41 ve “beceri” alt boyutunun aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 3.74’tür. Okul psikolojik danışmanları kendilerini KDPD yeterliklerinin hem bilgi hem beceri hem de farkındalık alt boyutlarında yüksek düzeyde yeterli olarak algılamaktadır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın ikinci alt amacı, “okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri ne düzeydedir” şeklinde ifade edilmiştir. Çok kültürlü kişilik ölçeğinin “duygusal denge”, “sosyal girişim”, “esneklik” ve “kültürel empati”, “açıklık” ve olmak üzere beş alt boyutu vardır. Bu boyutlara ve ölçeğin geneline ait maddelerin betimsel istatistikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3’de çok kültürlü kişilik ölçeğinin geneline ve “kültürel empati”, “sosyal girişim”, “duygusal denge”, “açıklık” ve “esneklik” alt boyutlarına ilişkin frekans ve aritmetik ortalama değerleri verilmiştir.

Tablo 3: ÇKÖ’nün boyutlarına ve geneline ilişkin katılımcı görüşlerinin aritmetik ortalamaları

Ölçekler	N	$\bar{X}$
ÇKÖ	419	3.90
Kültürel empati	419	4.38
Sosyal girişim	419	3.70
Duygusal denge	419	3.40
Açıklık	419	3.91
Esneklik	419	3.47

Not: “ $\bar{X}$ ” aralık değerleri; “1-1.79 arası” çok düşük düzeyde, “1.80-2.59 arası” düşük düzeyde, “2.60-3.39 arası” orta düzeyde, “3.40-4.19 arası” yüksek düzeyde, “4.20-5.00 arası” çok yüksek düzeyde olarak yorumlanmıştır.

Tablo 3’e bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanlarının ÇKÖ’nün geneline ait aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ($\bar{X}$) 3.90’dır. Bu sonuçlardan okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri algılarının yüksek düzeyde

(3.40-4.19 arası yüksek) olduğu yani kendilerini çok kültürlü kişilik özelliklerine sahip birey olarak gördükleri sonucuna varılabilir.

ÇKÖ'nün alt boyutlarına sırasıyla bakıldığı zaman “kültürel empati” alt boyutunun aritmetik ortalamasının ($\bar{X}$) 4.38 olduğu ve okul psikolojik danışmanların çok yüksek düzeyde kültürel empati kurabilme becerisine sahip olduklarını düşündükleri görülecektir. Ayrıca “sosyal girişim” alt boyutunun aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 3.70, “duygusal denge” alt boyutunun aritmetik ortalaması ($\bar{X}$) 3.40, “açıklık” alt boyutunun aritmetik ortalaması 3.91 ve “esneklik” alt boyutunu aritmetik ortalaması 3.47'dir. Bu sonuçlara bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanları çok kültürlü kişilik özelliklerinin diğer alt boyutları olan sosyal girişim, duygusal denge, açıklık ve esneklik özelliklerine yüksek düzeyde sahip olduklarını düşünmektedirler.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalışmanın üçüncü alt amacı: “Türkiye de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri; okul psikolojik danışmanların

1. Cinsiyetine
2. Medeni durumuna
3. Çalıştığı süreye
4. Okul kademesine
5. Hayatlarının en çok geçtiği yere
6. Öğrenim düzeyine
7. Bilinen dil sayısına
8. Kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına
9. Kültürel olarak farklı danışmanlarla ne sıklıkla çalıştığı durumuna göre farklılık göstermekte midir? “

şeklinde maddeler halinde ifade edilmiştir. Bu amaçla her bir değişkene ait betimsel değerler ve yapılan analizlerin sonuçları ve yorumları sırasıyla sunulmuştur.

4.3.1. KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 4'te okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyet değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçları yer verilmiştir.

Tablo 4: KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,988	1,633 ^b	3	415	,181	,012

Tablo 4 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks' Lambda .988, $F_{(3, 415)}=1.633$, $p>.05$, $\eta^2 = .012$). Ayrıca eta kare değerine bakıldığı zaman cinsiyetin düşük düzeyde kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilediği görülmektedir ($\eta^2 < 0.01$). Tablo 5'te ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının cinsiyet değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 5: KDPD yeterliklerinin cinsiyet değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Erkek	136	4,12	,49	,68	1	,682	2,699	,101	,006
	Kadın	283	4,03	,51	105,40	417	,253			
Bilgi	Erkek	136	3,52	,66	,76	1	,758	1,736	,188	,004
	Kadın	283	3,43	,66	182,14	417	,437			
Beceri	Erkek	136	3,82	,45	,00	1	,003	,014	,904	,000
	Kadın	283	3,82	,44	80,85	417	,194			

Tablo 5'e göre okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Ayrıca ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin hem yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) hem de birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanların cinsiyetlerine göre ÇKPDYÖ'nün hem toplam üzerinden hem de bilgi, beceri ve farkındalık alt boyutlarından aldıkları puanlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca etki değerlerine bakıldığı zaman cinsiyetin farkındalık, bilgi ve beceri boyutunu etkilemediği görülmektedir. ($\eta^2 < 0.01$).

4.3.2. KDPD yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 6'da okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin medeni durum değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 6: KDPD yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,997	,461	3	415	,709	,003

Tablo 6'ya göre, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks' Lambda .997, $F_{(3, 415)} = 0.461$ $p > .05$, $\eta^2 = .003$). Eta kare değerine bakıldığı zaman medeni durumun kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .003$). Tablo 7'de ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının medeni durum değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 7:KDPD yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Bekâr	236	4,05	,51	,01	1	36,61	,036	,849	,000
	Evli	183	4,06	,49	106,07	417	26,15			
Bilgi	Bekâr	236	3,48	,68	,292	1	13,16	,667	,415	,002
	Evli	183	3,43	,64	182,61	417	14,86			
Beceri	Bekâr	236	3,84	,45	,21	1	12,54	1,080	,299	,003
	Evli	183	3,79	,43	80,64	417	22,78			

Tablo 7 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Ayrıca ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin hem yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) hem de birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanların medeni duruma göre ÇKPDYÖ'nün hem toplam üzerinden hem de bilgi, beceri ve farkındalık alt boyutlarından aldıkları puanlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca etki değerlerine bakıldığı zaman medeni durumun farkındalık, bilgi ve beceri boyutunu etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 < 0.01$).

4.3.3. KDPD yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 8'de okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçlarının yer verilmiştir.

Tablo 8: Psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,915	1,027	6	826	,406	,007

Tablo 8' görüldüğü gibi, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri çalıştığı süreye göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks' Lambda .915, $F_{(6, 826)}=1,07$ $p>.05$, $\eta^2 = .007$). Eta kare değerine bakıldığı zaman hizmet yılının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .007$). Tablo 9'de ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının hizmet yılı değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 9:KDPD yeterliklerinin hizmet yılı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	1-3 yıl	158	4,00	,48	1,05	2	,52	2,077	,127	,010
	3-6 yıl	143	4,06	,51	105,03	416	,25			
	6 yıl ve +	118	4,12	,51						
Bilgi	1-3 yıl	158	3,44	,70	,09	2	,05	,105	,900	,001
	3-6 yıl	143	3,47	,60	182,81	416	,44			
	6 yıl ve +	118	3,48	,69						
Beceri	1-3 yıl	158	3.83	,46	,06	2	,03	,155	,857	,001
	3-6 yıl	143	3,80	,42	80,79	416	,19			
	6 yıl ve +	118	3.80	,43						

Tablo 9 incelendiğinde, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Ayrıca ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin hem yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) hem de birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir. Farkındalık ve bilgi boyutunun aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların çalışma süreleri artarken bu boyutlardan aldıkları puanlar da artmaktadır fakat bu artış istatistiksel olarak bir anlam ifade etmemektedir. Ayrıca etki değerlerine bakıldığı zaman hizmet yılının bilgi ve beceri

boyutunu etkilemezken ($\eta^2 < 0.01$) farkındalık boyutunu küçük düzeyde etkilemektedir ($\eta^2 = 0.01$). Bu nedenle okul psikolojik danışmanların çalıştığı süreye göre ÇKPDYÖ'nün hem toplam üzerinden hem de bilgi, beceri ve farkındalık alt boyutlarından aldıkları puanlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını söylemek mümkündür.

4.3.4. KDPD yeterliklerinin okul kademesi değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 10'de okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin çalıştığı okul kademesi değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 10:KDPD yeterliklerinin okul kademesi değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,984	1,125	6	828	,346	,008

Tablo 10'a göre, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hangi okul kademesinde çalıştığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks' Lambda .984, $F_{(6, 828)}=1,125$ $p>.05$, $\eta^2 = .008$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul kademesinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .008$). Başka bir ifadeyle okul psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri okul kademesine göre değişmemektedir. Tablo 11'de ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının okul kademesi değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 11:KDPD yeterliklerinin okul kademesi değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Boyutlar	Medeni durum	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	İlkokul	142	4,07	,50	,25	2	,12			
	Ortaokul	139	4,08	,50	105,8	41	,25	,487	,615	,002
	Lise	138	4,02	,51	3	6				
Bilgi	İlkokul	142	3,38	,71	1,57	2	,78			
	Ortaokul	139	3,51	,61	181,3	41	,44	1,796	,167	,009
	Lise	138	3,50	,66	4	6				
Beceri	İlkokul	142	3,76	,46	,82	2	,41			
	Ortaokul	139	3,86	,41	80,03	41	,19	2,136	,119	,010
	Lise	138	3,84	,44		6				

Tablo 11’de görüldüğü gibi, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Ayrıca ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin hem yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) hem de birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir. Ayrıca etki değerlerine bakıldığı zaman okul kademesinin farkındalık, bilgi ve beceri boyutunu etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 < 0.01$). Bu nedenle okul psikolojik danışmanların okul kademesine göre ÇKPDYÖ’nün hem toplam üzerinden hem de bilgi, beceri ve farkındalık alt boyutlarından aldıkları puanlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığını söylemek mümkündür.

4.3.5.KDPD yeterliklerinin hayatlarının en çok geçtiği yer değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 12’de okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hayatının en çok geçtiği yer değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçlarınınay verilmiştir.

Tablo 12:KDPD yeterliklerinin hayatlarının en çok geçtiği yer değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,011	1,572	3	415	,196	,011

Tablo 12’de, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hayatlarının daha çok nerde geçirdiklerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks’ Lambda .011, $F_{(3, 415)}=1,125$ $p>.05$, $\eta^2 = .011$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların hayatlarını daha çok nerde değiştirdiklerine göre kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .011$). Tablo 13’de ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarının hayatlarını daha çok nerde geçirdiklerine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 13:KDPD yeterliklerinin hayatlarının en çok nerde geçtiği değişkenine göre betimsel istatistikleri

Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	İl	266	4,06	,50	,00	1	,00	,010	,922	,000
	ilçe	153	4,06	,51	106,08	417	,25			
Bilgi	İl	266	3,47	,68	,06	1	,06	,125	,724	,000
	ilçe	153	3,45	,68	182,85	417	,43			
Beceri	İl	266	3,80	,43	,39	1	,39	2,035	,155	,005
	ilçe	153	3,86	,45	80,46	417	,19			

Tablo 13’de görüldüğü gibi, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Ayrıca ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin hem yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) hem de birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir. Ayrıca etki değerlerine bakıldığı zaman okul kademesinin farkındalık, bilgi ve beceri boyutunu etkilemediğini söylemek mümkündür

($\eta^2 < 0.01$). Bu nedenle okul psikolojik danışmanların hayatlarını daha çok bir il de ya da bir ilçede geçirmiş olmaları ÇKPDYÖ'nün hem toplam üzerinden hem de bilgi, beceri ve farkındalık alt boyutlarından aldıkları puanlar üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa neden olmadığını söylemek mümkündür.

4.3.6.KDPD yeterliklerinin eğitim düzeyleri değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 14'te okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin eğitim düzeyi değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçları yer verilmiştir.

Tablo 14:KDPD yeterliklerinin eğitim düzeyleri değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,979	3,028	3	415	,029	,021

Tablo 14'te, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (Wilks' Lambda .979, $F_{(3, 415)}=3,028$ $p<.05$, $\eta^2 = .021$). Eta kare değerine bakıldığında zaman okul psikolojik danışmanların eğitim düzeyleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediği görülmektedir ($\eta^2 = .021$). Tablo 15'de ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının eğitim düzeylerine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 15:KDPD yeterliklerinin eğitim düzeyleri değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Lisans	345	4,06	,50	,07	1	,07	,273	,602	,001
	Y.lisans	74	4,03	,52	106,01	417	,25			
Bilgi	Lisans	345	3,43	,65	2,56	1	2,56	5,910	,015	,014
	Y.lisans	74	3,63	,69	180,35	417	,43			

Beceri	Lisans	345	3,80	,43	1,12	1	1,12	5,864	,016	,014
	Y.lisans	74	3,93	,45	79,73	417	,19			

Tablo 15 incelendiğinde, ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) olduğu görülmektedir. Bilgi ve beceri alt boyutlarının aritmetik ortalamaları eğitim düzeyi yüksek lisans olan okul psikolojik danışmanların lehine olmaktadır. Fakat farkındalık boyutuna bakıldığı zaman aritmetik ortalamalar lisans eğitim düzeyinde olan psikolojik danışmanların lehine olmaktadır.

Okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların, eğitim düzeyine göre bilgi ($F_{(1, 417)}=5,910$ $p<.05$, $\eta^2 = .014$) ve beceri ($F_{(1, 417)}=5,864$ $p<.05$, $\eta^2 = .014$) boyutlarında anlamlı düzeyde değişirken farkındalık boyutunda anlamlı düzeyde ($F_{(1, 417)}=5,864$ $p>.05$, $\eta^2 = .001$) değişmediği görülmektedir. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerinde ne derece etkili olduğunu gösteren etki büyüklüğü (eta kare) değeri incelendiğinde eğitim düzeyinin hem bilgi ($\eta^2 = .014$) hem de beceri ($\eta^2 = .014$) boyutları üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Farkındalık boyutu için eta kare değerine bakıldığı zaman eğitim seviyesinin farkındalık boyutu üzerinde etkisi olmadığı görülmektedir ($\eta^2 < 0.01$). Sonuç olarak bilgi ve beceri boyutları yüksek lisans yapan okul psikolojik danışmanları lehine anlamlı farka neden olduğu fakat farkındalık boyutunda anlamlı bir farka neden olmadığı görülmektedir.

4.3.7.KDPD yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 16'da okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine ait çok değişkenli istatistik testi sonuçlarınınay verilmiştir.

Tablo 16:KDPD yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,968	4,599	3	415	,004	,032

Tablo 16’da okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre iki veya daha fazla dil bilen okul psikolojik danışmanların lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir (Wilks’ Λ .968, $F(3, 415)=4,599$ $p<.05$, $\eta^2 = .032$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların bilinen dil sayısı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediği görülmektedir ($\eta^2 = .031$). Tablo 17’de ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarının bilinen dil sayısı değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 17:KDPD yeterliklerinin bilinen dil sayısı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Tek dil	187	4,00	,51	2,80	1	2,80	11,313	,001	,026
	İki dil ve +	232	4,13	,49	103,28	417	,25			
Bilgi	Tek dil	187	3,38	,64	2,37	1	2,37	5,476	,020	,013
	İki dil ve +	232	3,53	,67	180,53	417	,43			
Beceri	Tek dil	187	3,77	,43	,72	1	,72	3,751	,053	,009
	İki dil ve +	232	3,86	,45	80,13	417	,19			

Tablo 17’de görüldüğü gibi, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) olduğu görülmektedir. Farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutlarının aritmetik ortalamalarına bakıldığında ise iki veya daha fazla dil bilen okul psikolojik danışmanların aldıkları puanlar tek dil bilen okul psikolojik danışmanların aldıkları puanlardan daha yüksektir.

Okul psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı ile ÇKPDYÖ’nün farkındalık ($F(1, 417)=11,313$ $p<.05$, $\eta^2 = .026$) ve bilgi ($F(1, 417)=5,476$ $p<.05$, $\eta^2 = .013$) alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Beceri alt boyutu ile okul psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunmazken ($F(1,$

$_{417}=3,751$ $p<.05$, $\eta^2 = .009$) yine de kendisini daha fazla dil bilen psikolojik danışmanların aritmetik ortalamaları daha yüksek düzeydedir. eta kare değerleri incelendiğinde bilinen dil sayısının hem bilgi ($\eta^2 = .013$) hem de farkındalık ($\eta^2 = .026$) boyutları üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Beceri boyutu için eta kare değerine bakıldığı zaman kendisini bir çok dilde ifade edebilmek farkındalık boyutu üzerinde etkisinin olmadığı görülmektedir ($\eta^2 < 0.01$). Başka bir deyişle psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı artıkça kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırmaktadır denebilir.

4.3.8.KDPD yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 18’de psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 18:KDPD yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine göre çok değişkenli istatistik testi sonuçları

Wilks’ Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,990	1,335	3	415	,262	,010

Tablo 18’de, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir (Wilks’ Lambda .990, $F_{(3, 415)}=.262$ $p>.05$, $\eta^2 = .010$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .010$). Tablo 19’de ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 19:KDPD yeterliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığı değişkenine göre betimsel istatistikleri

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Evet	163	4,12	,51	,92	1	,92	3,652	,057	,009
	Hayır	256	4,02	,50	105,16	417	,25			
Bilgi	Evet	163	3,50	,61	,39	1	,39	,895	,345	,002
	Hayır	256	3,44	,69	182,51	417	,44			
Beceri	Evet	163	3,85	,46	,23	1	,23	1,172	,280	,003
	Hayır	256	3,80	,43	80,62	417	,19			

Tablo 19’da görüldüğü gibi, okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı düzeyde değişmediği görülmektedir. Ayrıca ÇKPDYÖ’nün alt boyutlarından aldıkları puanların aritmetik ortalamalarına bakıldığı zaman bu değerlerin hem yüksek düzeyde ($\bar{X} = 3.40-4.19$ arası) hem de birbirlerine yakın değerler olduğu görülmektedir. Fakat yine de kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan psikolojik danışmanların ortalamalarının daha yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca etki değerlerine bakıldığı zaman ders alıp almamanın farkındalık, bilgi ve beceri boyutunu etkilemediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 < 0.01$). bu verilerden yola çıkarak kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almanın kültüre duyarlı.

4.3.9.KDPD yeterliklerinin kültürel olarak farklı danışmanlarla ne sıklıkla çalıştığı durumu değişkenine göre betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları

Tablo 20’de psikolojik danışmanların farklı danışanla çalışma sıklıkları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasındaki çok değişkenli istatistik testi sonuçlarının yer verilmiştir.

Tablo 20:KDPD yeterliklerinin kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkta çalıştığı değişkenine göre MANOVA sonuçları

Wilks' Lambda	F	Hipotez sd	Hata sd	p	Kısmi η^2
,876	6,247	9	1005	,000	,043

Tablo 20 incelendiğinde okul psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanla çalışma sıklıkları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir (Wilks' Lambda .876, $F_{(9, 1005)}=6,247$ $p<.05$, $\eta^2 = .043$). Eta kare değerine bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların farklı danışanla çalışma sıklıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük ama orta düzeye yakın etkilediğini söylemek mümkündür ($\eta^2 = .043$). Tablo 21'de ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarının psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanlarla ne sıklıkla çalıştığı değişkenine ait betimsel istatistikleri ve MANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 21:KDPD yeterliklerinin kültürel olarak farklı danışanlarla ne sıklıkta çalıştığı değişkenine göre betimsel istatistikleri

Boyutlar	Değişken	N	$\bar{X}$	SS	KT	sd	KO	F	p	Kısmi η^2
Farkındalık	Hiç/Ender	153	3,99	,53	3,96 102,13	3 415	,99 ,25	5,357	,001	,037
	Bazen	115	3,99	,45						
	Sık sık	77	4,12	,50						
	Her zaman	74	4,24	,49						
Bilgi	Hiç	153	3,24	,67	18,75 164,15	3 415	4,90 ,39	15,803	,000	,103
	Hiç/Ender	115	3,44	,54						
	Bazen	77	3,58	,57						
	Sık sık	74	3,83	,72						
Beceri	Hiç/Ender	153	3,75	,41	3,51 77,34	3 415	,93 ,19	6,281	,001	,043
	Bazen	115	3,77	,41						
	Sık sık	77	3,85	,48						
	Her zaman	74	4,00	,46						

Tablo 21’de okul psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışmanlarla çalışma sıklıklarıyla ÇKPDYÖ’nün farkındalık ($F(3, 415)=5,357$ $p<.05$, $\eta^2 = .037$), bilgi ($F(3, 415)=15,803$ $p<.05$, $\eta^2 = .103$) ve beceri ($F(3, 415)=6,281$, $p<.05$, $\eta^2 = .043$) alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Eta kare değerleri incelendiğinde farklı kültürden danışmanlarla çalışma sıklığının bilgi alt boyutu üzerinde orta düzeyde etkisinin olduğu görülmektedir ($\eta^2 = .103$). farkındalık ($\eta^2 = .037$) beceri ($\eta^2 = .043$) alt boyutları için eta kare değerlerine bakıldığı zaman farklı kültürden danışmanlarla çalışma sıklığının bu iki boyut üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmektedir. Sonuç olarak psikolojik danışmanların kendi kültürlerinden farklı danışmanlarla çalışma sıklıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırdığı görülmektedir. Tablo 21 incelendiğinde farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutlarının bağımsız değişken olan psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışmanlarla çalışma sıklıklarına göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bağımlı değişkenlerin hangi kategoriler arasında farklılık gösterdiğini belirlemek için Post Hoc testi yapılmıştır. Post Hoc testinin sonuçları Tablo 22’de sunulmuştur.

Tablo 22: Farklı kültürden danışmanlarla çalışma sıklıklarına ait Scheffe sonuçları

Değişken	Bağımsız Değişken Kategorileri	Ortalama	SH	Anlamlı Fark
Farkındalık	1. Hiç/Ender	3,99	,06	1-4, 2-4
	2. Bazen	3,99	,06	
	3. Sık sık	4,12	,07	
	4. Her zaman	4,24	,07	
Bilgi	1. Hiç/Ender	3,24	,08	1-3, 1-4, 2-4,
	2. Bazen	3,44	,08	
	3. Sık sık	3,58	,09	
	4. Her zaman	3,83	,09	
Beceri	1. Hiç/Ender	3,75	,05	1-4, 2-4,
	2. Bazen	3,77	,05	
	3. Sık sık	3,85	,06	
	4. Her zaman	4,00	,06	

Tablo 22 incelendiğinde, farkındalık boyutunda kendi kültüründen farklı bir danışanla hiç çalışmayan ya da ender çalışan psikolojik danışmanlar ile farklı kültürden danışanlarla her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir (1-4). Aynı şekilde bazen çalışan psikoloji danışmanlar ile her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında da anlamlı bir fark bulunmaktadır (2-4). Yani psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlar ile çalışma sıklıkları farkındalık boyutunda artışa neden olmaktadır.

Bilgi alt boyutu için tablo 22 incelendiğinde, bu boyut için de kendi kültüründen farklı bir danışanla hiç çalışmayan ya da ender çalışan psikolojik danışmanlar ile farklı kültürden danışanlarla her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir (1-4). Ayrıca bazen çalışan ve her zaman çalışan (2-4), hiç çalışmayan ya da ender çalışan ile sık sık çalışan (1-3) psikolojik danışmanlar ile de anlamlı bir fark görülmektedir. Yani psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlar ile çalışma sıklıkları bilgi boyutunda artışa neden olmaktadır.

Son olarak beceri boyutuna bakıldığı, beceri boyutunda kendi kültüründen farklı bir danışanla hiç çalışmayan ya da ender çalışan psikolojik danışmanlar ile farklı kültürden danışanlarla her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında anlamlı bir fark görülmektedir (1-4). Aynı şekilde bazen çalışan psikoloji danışmanlar ile her zaman çalışan psikolojik danışmanlar arasında da anlamlı bir fark bulunmaktadır (2-4). Yani psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlar ile çalışma sıklıkları beceri boyutunda artışa neden olmaktadır.

4.4 Dördüncü Alt Amaca Ait Bulgular

Çalışmanın dördüncü alt amacı, “Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapmakta olan okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özellikleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine ne düzeyde yordamaktadır?” şeklinde ifade edilmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının çok kültürlü kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığını ortaya koymak için öncelikle tüm değişkenlerin birbirleri arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları hesaplanmış ve Tablo 38 de sunulmuştur.

Tablo 23:KDPD yeterliklerinin Yordanmasına İlişkin Tüm Değişkenler Arasındaki Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayıları

Ölçek ve alt boyutlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. ÇKPDYÖ	1									
2. Beceri	,840**	1								
3. Farkındalık	,659**	,273*	1							
4. Bilgi	,798**	,635*	,251**	1						
5. ÇKÖ	,558**	,499*	,373**	,396*	1					
6. Kültürel empati	,484**	,530*	,214**	,350*	,719*	1				
7. Sosyal girişkenlik	,386**	,342*	,266**	,273*	,694*	,345*	1			
8. Duygusal denge	,236**	,162*	,244**	,118*	,579*	,160*	,262*	1		
9. Açıklık açıklık	,488**	,411*	,303**	,404*	,682*	,474*	,383*	,222**	1	
10. Esneklik	,094	,028	,126**	,061	,340*	,011	,114*	,125*	,045	1

$p < .05$ *, $p < .01$ **

Tablo 38 incelendiğinde, ÇKPDYÖ toplam puanı ile ÇKÖ toplam puanı ($r=.558$; $p<.01$) arasında *orta düzeyde pozitif ve anlamlı* bir ilişki olduğu görülmektedir. Benzer şekilde ÇKÖ'nün toplam puanı ile ÇKPDYÖ'nün alt boyutları olan beceri ($r=.499$; $p<.01$), farkındalık ($r=.373$; $p<.01$) ve bilgi ($r=.396$; $p<.01$) arasında da *orta düzeyde pozitif ve anlamlı* bir ilişki olduğu görülmektedir. ÇKÖ'nün alt boyutları ve ÇKPDYÖ'nün toplam puanı arasındaki ilişkiye bakıldığı zaman, ÇKPDYÖ'nün toplam puanı ile kültürel empati ($r=.484$; $p<.01$), sosyal girişkenlik ($r=.386$; $p<.01$) ve açıklık ($r=.488$; $p<.01$) arasında *pozitif ve orta düzeyde anlamlı* bir ilişkinin olduğu, duygusal denge ($r=.236$; $p<.01$) ve ÇKPDYÖ toplam puanı arasında *pozitif ve düşük düzeyde* bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Sadece ÇKPDYÖ toplam puan ve esneklik ($r=.094$; $p>.05$) arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerin yordayıcısı olarak ele alınan değişkenlere (Çok kültürlü kişilik özellikleri ölçeği alt boyutları: kültürel empati, duygusal denge, sosyal girişkenlik, açıklık ve esneklik) ait veriler üzerinde gerçekleştirilen basamaklı regresyon (stepwise regression) analizi sonuçları Tablo 39’da sunulmuştur.

Tablo 24:KDPD yeterliklerin yordanmasına ilişkin basamaklı resgresyon analizi sonuçları

Basamak	Seçilen yordayıcı değişken	β	Yordama gücü (R)	Açıklanan varyans (R^2)
1	Açıklık	1,072	,241	,241
2	Kültürel empati	,718	,324	,324
3	Sosyal girişim	,515	,350	,350
4	Duygusal denge	,265	,356	,356

Tablo 39’a bakıldığı zaman çok kültürlü kişilik özellikleri ölçeğinin alt boyutları (açıklık, kültürel empati, sosyal girişim, duygusal denge) kullanılarak psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerindeki varyansın %35.6’sının açıkladığı görülmektedir. Tablo 40’da basamaklı regresyon analizine ait varyans analizi sunulmuştur.

Tablo 25:KDPD yeterliklerin yordanmasına ilişkin varyans analizi sonuçları

Basamak	Varyansın kaynağı	KT	sd	KO	F	p
1	Regresyon	10921,34	1	10921,34	132,144	,000
	Artık(Residual)	34463,90	417	82,65		
2	Regresyon	14696,72	2	7348,36	99,611	,000
	Artık(Residual)	30688,51	416	73,77		
3	Regresyon	15881,12	3	5293,76	74,460	,000
	Artık(Residual)	29504,12	415	71,09		
4	Regresyon	16176,90	4	4044,23	57,323	,000
	Artık(Residual)	29208,33	414	70,55		

Tablo 40 incelendiğinde, Tablo 39 verilmiş olan basamaklı regresyon analizinin dört basamağının da anlamlı olduğu görülmektedir (Bknz. Tablo 40). Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri için yapılan basamaklı regresyon analizi dört basamakta gerçekleşmiştir. Yapılan basamaklı regresyon analizleri sonucuna bakıldığı zaman açıklık alt boyutu varyansın %24'ünü tek başına açıklamaktadır. Diğer basamaklara bakıldığında ise kültürel empati varyansın %8.3'ünü, sosyal girişkenlik varyansın %2.6'sını ve son olarak duygusal denge varyansın %0.7'sini açıklamaktadır. Bu analiz sonuçları, regresyon eşitliğine dört değişkenin önemli yordayıcı olarak girdiği ve toplam varyansın %35.6'sını açıkladığı görülmektedir. Regresyon modeline ÇKÖ'nün beş alt boyutu dahil edilmiş, yukarıda verilen dört alt boyut regresyon eşitliğine önemli yordayıcılar olarak girerken sadece esneklik alt boyutu regresyon eşitliğine girmemiştir. Regresyon katsayılarının işaretlerine bakıldığı zaman her dört basamaktaki değişkenlerin işaretlerinin de pozitif olduğu görülmektedir.

5. BÖLÜM

TARTIŞMA

Çalışmanın bu bölümünde, okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve bazı değişkenler ile aralarındaki ilişki; çok kültürlü kişilik özellikleri ile bazı değişkenler ile arasındaki ilişki ve son olarak çok kültürlü kişilik özelliklerinin kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini ne düzeyde yordadığına ilişkin sonuçların yorumlarına yer verilmiştir.

5.1.Okul Psikolojik Danışmanlarının Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışma (KDPD)Yeterliklerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesine Dair Bulguların Yorumları

5.1.1. KDPD yeterlikleri ve cinsiyet

Yapılan araştırma sonucunda psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ayrıca ÇKPDYÖ'nün alt boyutları olan “farkındalık”, “bilgi” ve “beceri” ile cinsiyet arasında da anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatüre bakıldığında zaman bu çalışmanın sonuçları ile paralel çalışmalar mevcuttur. Demirel (2016), Gordillo (2015), Tourek (2014), Na (2012), Cubero (2009), Holcomb-McCoy (2008), Rodgers (2004), Johnson (1997), Pope-Davis ve Dings'in (1995)yaptığı çalışmalarda da cinsiyet ve KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir. Fakat Bodenhorn and Skaggs (2005)'in yaptığı çalışmada kadınların erkeklerden daha yüksek psikolojik danışma yeterliklerine sahip olduğu görülmektedir.

Kadınlar cinsiyetinden dolayı temel hak ve özgürlükleri kullanma konusunda yıllarca sürmüş olan erkek egemen toplum baskısına daha fazla maruz kaldığı bilinen bir gerçektir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde kadınların kültüründen dolayı psikolojik danışma sürecinde dezavantaj yaşayan danışmanlara karşı daha duyarlı olmaları beklenebilir. Hays, Chang ve Dean'a (2004) göre, cinsiyetçi baskılara uğrayan kadınlar erkeklere göre çok kültürlülük konusunda daha hassastırlar. Fakat bu çalışmada böyle bir sonuca rastlanmamıştır. Bunun nedenlerinden biri de yaşanan kültürün kadın ve

erkeklerle yüklediği cinsiyet rolleridir. Kadınlara yüklenen cinsiyet rolleri bir kültürde baskıcı, ayrımcı roller gibi gözükse de başka bir kültürde normal olarak karşılanmaktadır. Bu bağlamda Türkiye toplumlarında ki kadının cinsiyet rolleri her ne kadar eğitim ve ekonomik özgürlüklerine göre değişse de genel olarak kadınların daha çok ev hizmetleri ve çocukların bakımlarını üstlenmeleri beklendiği bilinen bir gerçektir. Örneğin; Türkiye’de çoğu erkeğin tek başına yurtdışına veya yurtiçine tatile gitmeleri, iş için seyahat etmeleri olağan bir durumdur. Fakat çoğu kadın için bu durum mümkün olmamaktadır. Eğer kültürde kadın ve erkek rolleri bu şekilde normalleşmişse kadınların bu durum karşısında rahatsız olmaları ve çok kültürlülük konusunda bir hassasiyet göstermeleri de beklenmez çünkü algıladıkları ve hissettikleri bir mağduriyet söz konusu değildir. Sonuç olarak, bu değişkenin başka çalışmalarda farklı değişkenlerle araştırılması gerekmektedir.

5.1.2.KDPD yeterlikleri ve medeni durum

Yapılan çalışmanın sonucunda okul psikolojik danışmanların evli ya da bekâr olmaları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırmadığı görülmektedir. Literatür incelendiği kadarıyla bu değişken ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Örneğin Poyrazlı, Kavanaugh, Baker ve Al-Timimi’nin (2004) yaptığı çalışmada evli olup farklı bir kültürde yaşayan öğrenciler bekâr olanlara göre daha az uyum gücüne sahiptikleri ortaya çıkmıştır. Fakat KDPD yeterlikleri açısından bakıldığında zaman evli ya da bekâr olmanın hem ÇKPDYÖ toplum puanı üzerinde hem de “farkındalık”, “bilgi” ve “beceri” üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı bulunmuştur.

Medeni durum değişkeninin araştırmaya dâhil edilmesinin nedeni; bireylerin evlendikten sonra karşı cins hakkında yeni farkındalıklar edinebilecek ve karşı cins hakkında yeni bilgiler öğrenebilecek olma ihtimalidir. Bu araştırmaya göre evli grup lehine anlamlı bir fark bulunmamıştır. Araştırmada bu değişken sadece “evli misiniz, bekar mısınız” şeklinde sorulmuştur. Eğer bu değişken “kendi kültürünüzden farklı biriyle mi evlisiniz” şeklinde sorulsaydı sonuçlar değişebilirdi çünkü Türkiye’de farklı kültürden olan insanların evlenmeleri sıkça gözlenen bir durumdur. Bu nedenle bireyler evlendikleri zaman eşlerinin kültürleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olmaları beklenebilir ve bu da kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırabilir.

5.1.3.KDPD yeterlikleri ve hizmet yılı

Araştırmanın bir diğer bulgusu, okul psikolojik danışmanların görev yaptığı süre ile hem ÇKPDYÖ toplum puanı üzerinde hem de “farkındalık”, “bilgi” ve “beceri” alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulgusudur. Bu bulgu literatürdeki bazı çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir (Demirel, 2016; Toure, 2014; Dodson, 2013; Williams, 2010; Whitney, 2006 ve Rodgers, 2004).

Okul psikolojik danışmanların çalışma süreleri ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir farkın bulunmaması, okul psikolojik danışmanların çalışmaya başladıktan sonra, daha çok kendi kültürlerine yakın yerlerde görev yapmaları, hizmet içi eğitimlerin yeterince olmaması, süpervizyon almamaları gibi nedenler sayılabilir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre farklı kültürden danışmanlarla daha sık çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Yani psikolojik danışmanların daha uzun süre çalışmaları değil, farklı kültürlerde farklı bireylerle çalışmaları KDPD yeterliklerini daha çok artırmaktadır.

5.1.4. KDPD yeterlikleri ve okul kademesi

Araştırmanın sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanların çalıştığı okul kademesi ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Literatürde okul kademesi değişkeni ile ilgili sadece Dodson'un (2013) yaptığı çalışmaya rastlanmıştır. Dodson(2013) ve Rodgers'in (2004) yaptıkları çalışmalara göre okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile çalıştığı eğitim kademesi arasında anlamlı bir fark bulunmamakta ve bu çalışmanın sonuçları ile paralellik göstermektedirler.

Okul kademesi değişkenine göre anlamlı bir farkın çıkması beklenmemekteydi ve sonuçlar bu yönde olmuştur. Her ne kadar okul kademeleri değiştiğinde psikolojik danışmanların çalışma şekilleri değişse de sonuç olarak her birey kendi kültürü ile psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde var olmaktadır. Örneğin; ilkokulda psikolojik danışmanlar daha çok sınıf temelli ve ailelerle çalışırken, lisede daha çok öğrenci ve kariyer temelli çalışmakta. Ailelerin kültürleri çocuk büyütme tarzını etkilerken aynı şekilde kariyer tercihlerini de etkilemektedir. Sonuç olarak her okul

kademesinin kendine özgü kültürel özelliklerinin olduğunu ve okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerine yakın derecede katkı yaptığı varsayılabılır.

5.1.5. KDPD yeterlikleri ve hayatlarının en çok geçtiği yer

Araştırmanın sonuçlarına göre psikolojik danışmanların hayatlarını daha çok bir ilde ya da bir ilçede geçirmiş olmaları ile KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farka neden olmamaktadır. Literatür tarandığı kadarıyla bu değişkene benzer bir değişken Rodgers (2014) tarafından araştırılmıştır. Rodgers (2004) çalışmasına göre Amerika'nın farklı bölgelerinde ilkökul ve ortaokulu bitiren psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu değişkenin araştırmaya dâhil edilmesinin nedeni, çoğu ilin, ilçelere göre daha gelişmiş ve kültürel farklılık olarak daha zengin olmalarıdır. Çünkü hayatını daha çok illerde geçiren psikolojik danışmanların farklı kültürleri tanıma, farklı kültürden insanlarla arkadaşlık etme olanakları daha yüksek olabilmektedir. bu nedenlerden dolayı hayatını daha çok illerde geçiren psikoloji danışmanların KDPD yeterliklerinin daha yüksek olacağı varsayımı üzerine bu değişken araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara hayatlarınızı daha çok bir il ya da ilçede mi geçirdiniz sorusu sorulmuştur. Bütün il ve ilçelerin sosyo-kültürel yapılarının aynı olmamaları, bazı ilçelerin kültürel farklılık ve çeşitlilik konusunda bazı illerden daha zengin olmaları gibi nedenler araştırmada böyle bir sonuca neden vermiş olabilir. Bu yüzden bu bulgu araştırmanın bir sınırlılığı olarak kalmakta ve aynı değişken il ve ilçelerin sosyo-kültürel yapısı göz önünde alınarak başka çalışmalarla tekrar sınanması önerilmektedir.

5.1.6. KDPD yeterlikleri ve öğrenim düzeyleri

Araştırmada öğrenim düzeyi ile okul psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farkın olduğu bulunmuştur. ÇKPDYÖ'nün alt boyutlarına bakıldığı zaman "bilgi" ve "beceri" alt boyutları ile öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir fark varken, "farkındalık" alt boyutu ile öğrenim düzeyi arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür. Literatüre bakıldığı zaman bu çalışmanın sonucu ile paralel çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin; Roysircar, Hubbell ve Gard (2003), Lewis (2004), Boysen ve Vogel (2008), Williams (2001) ve Whitney'in 2006'da yaptığı

çalışmalarda psikolojik danışmanların öğrenim düzeyleri arttıkça KPDP yeterlikleri de artmakta ve bu artış istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır. Whitney'in 2006'daki çalışmasında beceri ve farkındalık alt boyutlarının aritmetik ortalamaları daha yüksek olsa da anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu çalışmanın bulguları ile uyuşmayan çalışmalar da bulunmaktadır. Örneğin; Demirel'in (2016) yaptığı çalışmada ise öğrenim düzeyi ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Yüksek lisans yapmış olan okul psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri lisans mezunu psikolojik danışmanlara göre daha yüksek bulunmuştur. Psikolojik danışmanların yüksek lisans sürecinde farklı dersler almaları, yüksek lisans derslerinin lisans derslerine göre araştırmaya daha çok sevk etmesi, araştırma kültürünün oluşması, farklı bakış açıları kazanmaları gibi nedenlerin KDPD yeterliklerini artırdığı söylenebilir. Ayrıca psikolojik danışmanların yüksek lisanstan sonra Türkiye'de uzman psikolojik danışman ünvanı ile çalışabilecek olmaları yeterlik algılarını artıran etmenlerden biri olabilir. Araştırma sonucunda da bilgi ve beceri düzeylerinde anlamlı bir fark söz konusu iken farkındalık boyutunda bir anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Yüksek lisans derslerinin daha çok teori ve araştırma eksenli olması, farklı kültürden danışmanlarla uygulamaların az olması gibi olası nedenler öğrenim düzeyinin farkındalık düzeyini neden etkilemediğine dair fikir verebilir. Çünkü farklı danışmanlarla çalışmak farkındalık boyutunu da arttırmaktadır. Bu da uygulama ve etkinliklerinin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

5.1.7.KDPD yeterlikleri ve bilinen dil sayısı

Araştırma sonucunda en az iki dil bilen okul psikolojik danışmanların ile tek dil bilen okul psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır. Yani kendisini birden fazla dilde ifade edebilen psikolojik danışmanların KDPD yeterlik düzeyleri daha yüksektir. Literatüre bakıldığı zaman katılımcıların kendi ifade edebildiği dil sayısı yerine etnik köken üzerinde durulmaktadır. Örneğin Choa 2005, Demirel 2016, Cubero (2009), Holcomb-McCoy ve Myers (1999) ve Vinson ve Neimeyer'in (2000) çalışmalarına bakıldığı zaman etnik köken ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır. Bu anlamlı fark azınlık durumunda olan etnik kökenlerin lehine

olmaktadır. Örneğin Demirel'in 2016'da psikolojik danışmanların çok kültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarını incelediği yüksek lisans tezinde, kendisini Kürt olarak tanımlayan psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri, kendisini Türk olarak tanımlayan psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerine göre anlamlı düzeyde, Kürt psikolojik danışmanların lehine farklılaşmaktadır. Yukarıda verilen diğer çalışmalarda da benzer şekilde azınlık olanların KDPD yeterlikleri daha yüksek düzeyde çıkmaktadır. Fakat Dodson 2013, Tourek (2014), Merrill and Washington'in (2008) yaptıkları çalışmalarda etnik köken ve kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığı zaman okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri kendisini birden fazla dilde ifade edebilen psikolojik danışmanların lehine farklılaşmaktadır. ÇKPDYÖ'nün alt boyutları olan "farkındalık", "bilgi" ve "beceri" ile kendisini ifade edebildiği dil sayısı arasında da anlamlı bir fark bulunmuştur. Ayrıca çalışmada tek dilde, iki dilde ve üç dilde kendisini ifade edebilen psikolojik danışmanların KDPD yeterlik düzeyleri orantılı olarak artmaktadır. Yani psikolojik danışmanların bildiği dil sayısı arttıkça KDPD yeterlikleri de artmaktadır.

Türkiye'de iki dilli olan birçok farklı etnik köken (Lazlar, Kürtler, Hemşinler, Zazalar, Çerkezler, Gürcüler...) bulunmaktadır. Farklı etnik kökenden olmak bu gruplara dezavantajların yanında bazı duyarlılıklar da sağlamaktadır. Türkiye'de yaşayan farklı etnik kökenlerdeki bireyler kendi anadillerinin yanında Türkçeyi de öğrenmek zorundadırlar. Bu da kendi kültürleri ile diğer kültürler arasındaki farklılıkları görme ve farkında olma konusunda avantaj sağlamaktadır. Çünkü dil bir kültürü öğrenmenin en önemli araçlarından biridir. Azınlık etnik kökenden olmak (Lazlar, Kürtler, Hemşinler, Zazalar, Çerkezler, Gürcüler...) beraberinde bazı baskılar ve mağduriyetler de getirmektedir. Fakat bu baskılar ve mağduriyetler insanlar için her ne kadar rahatsız edici bir durum ise de farklılıklara karşı daha açık ve kültürlerinden dolayı baskı ve ayrımcılığa maruz kalan insanlara karşı daha duyarlı olmayı da beraberinde getirdiği söylenebilir. Sonuç olarak psikolojik danışmanların birden fazla dil bilmesi KDPD yeterliklerini artıran önemli bir etken olduğu söylenebilir.

5.1.8. KDPD yeterlikleri ve kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi

Araştırmanın sonuçlarına göre okul psikoloji danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almamaları ile KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir farka neden olmamaktadır. Literatür incelendiğinde bu çalışmanın sonuçları ile paralel sonuçlara sahip olan araştırmalar da bulunmaktadır. Örneğin, Dodson (2013), Williams (2010), Cubero (2009) ve Johnson'nun (1997) yaptığı çalışma KDPD ile ilgili ders almanın psikolojik danışmanlarının kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini artırmadığını göstermiştir. Dodson'a (2013) göre kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi ile farkındalık ve beceriler artırılmamaktadır çünkü derslerde uygulama, farklı kültürlerle etkileşime girme gibi olanaklar sağlanılmamaktadır (Alexander ve diğerleri, 2005).

Bu çalışmanın sonuçları ile zıt olan çalışmalar da mevcuttur. Aydın (2014), Manese, Wu, & Nepomuceno, 2001, Tourek 2014, Holcomb-McCoy & Myers 1999, Grothaus'un (2004) yaptığı çalışmalarda kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alma ile KDPD yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi almak psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini arttırmaktadır. Sodowsky ve diğerlerine (1998) göre ise kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin diğer bir önemi, etnik kimlik gelişimini beslemesi, önyargıları azaltması ve sosyal sorumluluğu artırmasıdır.

Yukarıdaki çalışmalar göz önünde alındığında verilen kültüre duyarlı psikolojik danışma derslerinin etkililiğinin yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bledsoe'nin (2014) yaptığı nitel çalışmada kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan öğrenciler; bu dersin hem KDPD yeterlikleri kazanmanın hem de farklı danışmanlarla etkili bir şekilde çalışmanın önünde bir engel olduğunu, dersin sadece 8 hafta sürdüğünü, bu ders için zamanın yeterli olmadığını, farklı kültürden danışmanlarla çalışma ve farklı kültürlerle etkileşim olanağı vermediğini belirtmişlerdir. Holcomb-McCoy ve Myers (1999) ise çoğu programın sadece bilgi, beceri, farkındalık yeterlikleri üzerinde durduğunu ve çoğu psikolojik danışmanın verilen dersleri yetersiz olarak algıladığını belirtmişlerdir. Bu nedenle kültüre duyarlı psikolojik danışma dersinin etkililiği üzerine çalışmaların yapılması gerektiği söylenebilir.

5.1.9. KDPD yeterlikleri ve kültürel olarak farklı danışanlar ile çalışma sıklığı

Çalışmanın sonuçlarına göre psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlarla çalışma sıklığı psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini artırmakta ve bu artış istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır. ÇKPDYÖ'nün alt boyutları olan "farkındalık", "bilgi" ve "beceri" düzeylerine bakıldığında ise aynı şekilde her üç alt boyutta da kendi kültüründen farklı olan danışanlarla daha sık çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterlikleri, kendi kültüründen farklı danışanlar ile daha az sıklıkla çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerine göre daha yüksek düzeyde ve bu fark istatistiksel olarak anlamlı olmaktadır. Başka bir deyişle, psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı olan danışanlar ile daha sık çalışması, onların KDPD yeterliklerini artırmaktadır.

Literatür incelendiğinde Na'nın (2012) yaptığı çalışmada göçmenler ile çalışan psikolojik danışmanlar, diğer psikolojik danışmanlara göre KDPD yeterliklerini daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar. Ayrıca Sodowsky, Taffe, ve Gutkin'in (1991) yaptığı çalışmada da kendi kültüründen farklı danışanlarla çalışan psikolojik danışmanların KDPD yeterlik algıları daha yüksek bulunmuştur. Ivers (2012), Sue ve diğerlerine (1992) göre farklı kültürle temas halinde olmak KDPD yeterliklerini artırmaktadır. Ayrıca farklı etnik kökenden danışanlarla çalışmak psikolojik danışmanlar için yeni ufuklar açabilir (Sheu ve Lent, 2007). Corey'e göre (2008) ise psikolojik danışmanların kültürel farklılıklar konusunda yeterlik kazanmaları için, birçok farklı kültürel özelliğe sahip danışanlar ile çalışma sonucunda kendi değerlerini yeniden gözden geçirmeleri ile olanaklıdır. Farklı kültürden danışanlarla çalışılmadıkça, KDPD yeterliklerinin ne anlama geldiğinin tam olarak fark edilmesi mümkün görülmemektedir (D'Andrea, Daniels ve Heck, 1991).

Farklı kültürden danışanlarla çalışmak psikolojik danışmanların farklı kültürlerle temas halinde olması anlamına gelmektedir. Farklı kültürden insanlarla temas halinde olan psikolojik danışmanlar, etnik kökenlerinden, dillerinden, renklerinden, cinsiyetlerinden, cinsel kimliklerinden dolayı baskı ve ayrımcılığa maruz kalan insanların yaşantılarına şahit olmaktadır. Bu baskı ve ayrımcılığın, danışanlarını bir bütün olarak nasıletkilediğini ve nasıl engellediğini birebir deneyimlemekte ve psikolojik danışmanlarda duyarlılık oluşturmaktadır. Farklı kültürden danışanlarla

çalışan psikolojik danışmanlar sadece baskı ve ayrımcılıkları değil, farklı kültürün özellikleri ve zenginlikleri hakkında da bilgi sahibi olmaktadır. Bu sonuçlar hem psikolojik danışmanların farklı kültürden insanlarla etkileşim içinde olmalarının hem de verilen psikolojik danışma derslerinde uygulamanın nasıl önemli bir yer tuttuğunun açıkça işaretidir. Sonuç olarak psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerinin daha iyi düzeyde olabilmesi için farklı danışmanlarla çalışmaları ve farklı kültürlerle etkileşim içinde olmaları bir ön koşuldur denebilir.

5.2.Okul Psikolojik Danışmanlarının Çok Kültürlü Kişilik Özelliklerinin KDPD Yeterliklerini Ne Düzeyde Yordadığına İlişkin Sonuçların Yorumları

Araştırmanın sonucuna göre çok kültürlü kişilik özellikleri okul psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Çok kültürlü kişilik özellikleri toplam varyansın yüzde 35,6'sını açıklamaktadır. Sırasıyla açıklık alt boyutu toplam varyansın %24'ünü, kültürel empati varyansın %8.3'ünü, sosyal girişkenlik varyansın %2.6'sını ve son olarak duygusal denge varyansın %0.7'sini açıklamaktadır.

Açıklık iç ve dış dünya hakkında ilgi sahibi olmayı ve farklı deneyimlere, hayallere, duygulara, etkinliklere, fikirlere ve değerlere karşı açık olmayı ifade etmektedir. Yüksek açıklık düzeyine sahip olan insanlar, yeni fikirleri ve farklı değerleri öğrenmede istekli, hayal kurmaya ve yaratıcı olmaya meyilli, pozitif ve negatif duyguları deneyimleyebilirler. Ayrıca yüksek açıklık düzeyine sahip olan insanlar tutuculuk ve basmakalıplıktan uzaktırlar. (Costa ve McCrae, 1992). Lievens, Harris, Van Keer,ve Bisqueret'in (2003) yaptığı çalışmada, Japonya'da kültürler arası bir eğitim programında çalışan başarılı Avrupalı yöneticilerin başarılarını artıran en önemli özelliklerinden birinin açıklık olduğu bulunmuştur. Çünkü açıklık; bilişsel esnekliği, farklı şekillerde yaşam için hayal kurma yeteneğini ve başkalarının bakış açılarının görebilmeyi ifade etmektedir (DeYoung, Peterson,ve Higgins, 2005). Harris'e (1973) göre farklı kültürden olan insanlara karşı ilgili olmak başarının anahtarıdır. Hammer, Gudykunst ve Wiseman'a (1978) göre ise önyargılardan kurtulmak farklı bir kültürde etkili olabilmek için önemli bir davranıştır.

Açıklık KDPD yeterliklerini en fazla yordayan değişken olmuştur. Bu sonuçlardan okul psikolojik danışmanların her şeyden önce farklı değerlere, fikirlere, yaşam biçimlerine ve renklere karşı açık bir tutuma sahip olmaları gerektiğini göstermektedir. Çünkü farklı kültürler hakkında farkındalık ve bilgi sahibi olabilmek farklı kültürlerle karşı açık olabilmekle mümkün olabileceği söylenebilir. Sonuç olarak farklı bir kültürde etkili bir şekilde çalışabilmek için okul psikolojik danışmanların açıklık düzeylerinin yüksek olması gerekmektedir.

Kültürel empati, KDPD yeterliklerini en çok yordayan(%8.3) ikinci değişkendir. Constantine'e (2001) göre psikolojik danışmanların kültürel olarak farklı olan danışanlarla uygun bir şekilde empati kurabilme derecesi, danışanların psikolojik danışman hakkında ki düşüncelerini olumlu yönde etkileyecektir. Çünkü psikolojik danışmanın kültürel duyarlılık konusunda yeterli olduğunu düşüneceklerdir. Ayrıca Constantine'nin (2001) çalışmasında psikolojik danışmanların etkili empati kurabilmeleri, kültürün tanımlanan problemlere nasıl bir etkide bulunduğunu da fark etmelerine olanak sağlayacaktır. Hatta bilişsel ve duygusal empati becerileri yüksek olan psikolojik danışmanlar danışma sürecine kültürel faktörleri daha fazla dahil ederler. Fuertes ve Brobst'ın (2002) yaptığı çalışmada ise danışanlar, empati kurma becerileri daha yüksek olan psikolojik danışmanların hem KDPD yeterliklerini hem de genel psikolojik danışma yeterliklerini daha yüksek düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir.

Empati psikolojik danışma sürecinde en temel becerilerinden biridir. Psikolojik danışmanın danışanla kuracağı empatinin niteliği danışma sürecinin etkililiğini belirleyen faktörlerden biridir. Aynı şekilde farklı bir kültürden olan danışanlarla kurulan kültürel empati becerisinin niteliği de psikolojik danışma sürecinin etkililiğini belirleyen faktörlerden biridir denebilir. Ayrıca psikolojik danışmanların kültürel empati kurabilme becerileri farklı kültürdeki insanlarla olan iletişimlerin verimliliğini artıracak, o kültürün değerlerini, normlarını, varsayımlarını öğrenmek için olanaklarda sağlayacaktır. Sonuç olarak kültürel empati hem danışma süreci için hem de farklı kültürden insanlar ile etkili iletişim için önemli bir beceridir denebilir.

KDPD yeterliklerini yordayan diğer bir değişken sosyal girişkenliktir (%2.6). Sosyal girişkenlik, bireyin sosyal durumlara etkin bir şekilde yaklaşma ve girişimde bulunma eğilimlerini ifade eder (Van der Zee & Van Oudenhoven, 2000, 2001, 2002).

Ruben'e (1976) göre farklı bir kültürde uyum sağlayabilmek ve etkili bir şekilde var olabilmek için bireylerin başka kültürden insanlarla etkişilime girebilmeleri gerekmektedir. Bir çok çalışmada başka bir kültürde etkili olabilmek için bireylerin, farklı kültürdeki insanlarla iletişim kurabilmeler, bunu sürdürebilmeleri ve arkadaş edinmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (Hawes & Kealy, 1981; Kets de Vries & Mead, 1991). Yapılan bazı deneysel çalışmalarda ise bu varsayım doğrulanmıştır yani sosyal girişken olan bireye farklı kültürde etkili bir şekilde varolabilmektedir (Abe & Weisman, 1983).

Sosyal girişkenliğin KDPD yeterlikleri açısından önemi değerlendirildiğinde, sosyal girişken olan psikolojik danışmanların farklı kültürden olan insanlarla daha kolay iletişim kurabileceği ve sürdürebileceği beklenir. Sosyal girişken olan psikolojik danışmanlar farklı kültürler daha hakkında daha çok bilgi sahibi olabilir ve bu da psikolojik danışmanların KDPD yeterliklerini artıran bir faktör olabilir.

KDPD yeterliklerini en az yordayan değişken duygusal dengedir (%0.7). duygusal denge kültürel farklılıklardan dolayı gelişen çatışmalarda ve stresli durumlarda bireylerin duygusal dengesini korumasını ve sakin kalabilme düzeyini ifade eder (Van der Zee ve Van Oudenhoven, 2000, 2001, 2002). Van Oudenhoven, Mol, ve Van der Zee'ye (2003) göre duygusal denge ve bireylerin başka kültürlere uyum sağlayabilmeleri arasında çok güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü duygusal denge düzeyleri yüksek olan bireyler olumsuz duygulara karşı daha etkili başa çıkma stratejilerine sahiptirler.

Duygusal denge KDPD yeterliklerini düşük düzeyde yordasa da psikolojik danışmanların farklı bir kültürde çalışırken başarılı olmaları için önemli bir yere sahiptir. Çünkü psikolojik danışmanların kendi iyi oluşları yardım etme becerilerine olumlu yönde etki edecektir.

Genel olarak değerlendirildiğinde Hammer ve diğerleri (1978) farklı bir kültürde etkili olarak çalışabilmek için bireylerin: (1) etkili iletişim becerilerine sahip olmaları, (2) farklı kültürde yaşamının verdiği stresle etkili bir şekilde başa çıkabilmeleri ve (3) kişiler arası ilişkiler kurabilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Abe ve Weisman (1983) ise bireylerin farklı kültürde etkili bir şekilde var olabilmeleri için: kişilerle iletişim kurabilmeleri, farklı kültürlere uyum sağlayabilmeleri, farklı sosyal sistemlerle

başa çıkabilmeleri, kişiler arası ilişki kurabilmeleri ve diğerlerini anlamaları gerektiğini belirtmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkarak psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerine sahip olmaları iki farklı yönden önemli görülmektedir. 1). psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde olması KDPD yeterliklerini artıran önemli bir etkidir. 2) psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özelliklerinin yüksek düzeyde olması, psikolojik danışmanların farklı bir kültürde yaşarken daha iyi uyum sağlayabilmelerine, o kültür hakkında daha çok bilgi edinmelerine ve etkili bir şekilde çalışmalarına olanak sağlamaktadır.

6. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularından yola çıkılarak sonuçlara ve araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak önerilere yer verilmiştir.

6.1 Sonuçlar

Bu bölümde araştırmanın sonuçları alt problemlere göre sıralanmıştır.

6.1.1. Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algılarının yüksek düzeyde (3.40-4.19 arası yüksek) olduğu görülmüştür. Ayrıca “farkındalık”, “beceri” ve “bilgi” alt boyutlarında da okul psikolojik danışmanları kendilerini yüksek düzeyde yeterli olarak algılamaktadır.

6.1.2. İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar

Okul psikolojik danışmanların çok kültürlü kişilik özellikleri algılarının yüksek düzeyde (3.40-4.19 arası yüksek) olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca “kültürel empati” düzeylerinin çok yüksek düzeyde olduğu, “esneklik”, “açıklık”, “sosyal girişim” ve “duygusal denge ”düzeylerinin ise yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

6.1.3. Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

- * Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.
- * Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin medeni durum değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.
- * Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri çalıştığı süreye göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.
- * Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hangi okul kademesinde çalıştığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

* Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin hayatlarının daha çok nerde geçirdiklerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

* Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin eğitim düzeylerine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Okul psikolojik danışmanların eğitim düzeyleri kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediği görülmüştür. okul psikolojik danışmanların ÇKPDYÖ alt boyutlarından aldıkları puanların, eğitim düzeyine göre “bilgi” ve “beceri” boyutlarında anlamlı düzeyde değişirken farkındalık boyutunda anlamlı düzeyde değişmediği görülmüştür.

* Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerinin kendilerini kaç dilde ifade edebildiklerine değişkenine göre iki veya daha fazla dil bilen okul psikolojik danışmanların lehine anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. okul psikolojik danışmanların kendilerini kaç dilde ifade edebildiği kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük düzeyde etkilediği bulunmuştur. Okul psikolojik danışmanların kendilerini kaç dilde ifade edebildikleri ile ÇKPDYÖ’nün farkındalık ve bilgi alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

* Okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri, kültüre duyarlı psikolojik danışma ile ilgili ders alıp almadığına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

* Okul psikolojik danışmanların farklı kültürden danışanla çalışma sıklıkları ile kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. okul psikolojik danışmanların farklı danışanlarla çalışma sıklıkları kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini küçük ama orta düzeye yakın etkilediği görülmüştür. okul psikolojik danışmanların kendi kültüründen farklı danışanlarla çalışma sıklıklarıyla ÇKPDYÖ’nün farkındalık, bilgi ve beceri alt boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığının bilgi alt boyutu üzerinde orta düzeyde etkisinin olduğu görülmüştür. Ayrıca farklı kültürden danışanlarla çalışma sıklığı “farkındalık” ve “beceri” alt boyutları üzerinde düşük bir etkisinin olduğu görülmüştür.

6.1.4. Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar

Basamaklı regresyon analizleri sonucunda “açıklık” alt boyutu varyansın %24’ünü Diğer basamaklara “kültürel empati” varyansın %8.3’ünü, “sosyal girişkenlik” varyansın %2.6’sını ve son olarak “duygusal denge” varyansın %0.7’sini açıkladığı görülmüştür. Regresyon eşitliğine dört değişkenin önemli yordayıcı olarak girdiği ve toplam varyansın %35,6’sını açıkladığı görülmüştür.

6.2. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarından yola çıkılarak yeni araştırmalar ve uygulayıcılar için öneriler aşağıda sıralanmıştır.

Araştırmanın bulgularına dayanarak yeni araştırmalar için aşağıdaki sıralanan maddeler önerilmiştir:

- 1- Bu araştırmada okul psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlik algıları ve çok kültürlü kişilik özellikleri incelenmiştir. Bu araştırmadan farklı olarak psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ile kültürel zeka, etno-kültürel empati arasındaki ilişki sosyal istenirlik ölçeği ile beraber incelenebilir.
- 2- Bu araştırmada psikolojik danışmanların yaşadıkları yer sadece “il yada ilçede mi yaşıyorsunuz” şeklinde sorulmuştur. İllerin sosya-kültürel yapıları göz önünde bulundurulmamıştır. Bu nedenle bu değişken il ve ilçelerin sosyo-kültürel yapıları göz önünde bulundurularak tekrar sorulabilir.
- 3- Okul psikolojik danışmanlarına sadece evli ya da bekâr oldukları sorulmuştur. Bu değişken değiştirilerek tekrar sorulabilir. Örneğin; farklı etnik kökenden biri ile evliyim veya farklı mezhepten biri ile evliyim şeklinde sorulabilir.
- 4- Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan psikolojik danışmanlara hangi öğrenim kademesinde bu dersi aldınız şeklinde sorulabilir.
- 5- Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan ve almayan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Bu durumun olası nedenleri üzerinde çalışmalar yürütülebilir.

- 6- Aday ve çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi hakkındaki görüşleri incelenebilir.

Araştırmanın bulgularına dayanarak psikolojik danışmanlara ve psikolojik danışman yetiştiren uygulayıcılara yönelik öneriler

- 1- Psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterliklerini yordayan önemli değişkenlerden biri de çok kültürlü kişilik özellikleridir. Bu bağlamda kültüre duyarlı psikolojik danışma derslerinde veya diğer alan derslerinde psikolojik danışmanların kendi kişilik özelliklerinin farkına varabileceği ve çok kültürlü kişilik özelliklerini geliştirebileceği ortamlar yaratılabilir.
- 2- Çalışmakta olan psikolojik danışmanlar kendi kültüründen farklı kültürlere karşı ne kadar açık davranabildiğini, ne derecede kültürel empati kurabildiğini, farklı kültürde çalışırken duygusal dengelerini ne derece koruyabildiklerini ve farklı kültürden insanlar ile nasıl iletişim de olduklarını gözden geçirebilir ve kendilerini eksik buldukları noktalarda geliştirebilir.
- 3- Kültüre duyarlı psikolojik danışma dersi alan ve almayan psikolojik danışmanlar arasında, kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı seviyede farklılaşmamaktadır. Verilen derslerin niteliği, işleniş biçimi ve içeriği yeniden gözden geçirilebilir.
- 4- Farklı danışanlarla çalışan psikolojik danışmanların kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri anlamlı düzeyde değişmektedir. Bu nedenle verilen dersler uygulama ağırlıklı olabilir. Aday psikolojik danışmanlara farklı kültürle temas içinde olabilme ve farklı kültürden danışanlarla çalışma olanakları yaratılabilir.

KAYNAKÇA

- Abe, H. & Weisman, R. L. (1983). A cross-cultural confirmation of the dimensions of intercultural effectiveness. *International Journal of Intercultural Relations*, 7, 53–67.
- Akbaba, S. (2004). *Psikolojik sağlığı koruyucu rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Öğreti Yayıncılık.
- Aklin, W. M., & Turner, S. M. (2006). Toward understanding ethnic and cultural factors in the interviewing process. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 43(1), 50.
- APA (2002). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. 07 Ocak 2016 tarihinde <http://www.apa.org/pi/oema/resources/policy/multicultural-guidelines.aspx> adresinden alınmıştır.
- Arnett, J. J. (2008). The neglected 95%: Why American psychology needs to become less American. *American Psychologist*, 63(7), 602–614
- Arredondo, P., Toporek, R., Brown, S. P., Jones, J., Locke, D. C., Sanchez, J., & Stadler, H. (1996). Operationalization of the multicultural counseling competencies. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 24(1), 42-78.
- Arredondo-Dowd, P. M., & Gonsalves, J. (1980). Preparing culturally effective counselors. *The Personnel and Guidance Journal*, 58(10), 657-661.
- Arslantürk, Z. ve Amman, T. (2000). *Sosyoloji*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Aydın, B. (2014). *Kültüre duyarlı psikolojik danışma eğitiminin psikolojik danışman adaylarının kültürel duyarlılık düzeyleri üzerindeki etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü.

- Bacanlı, F. (2012). Özelliik faktör uyumlu kurumlar. (Ed. Yeşilyaprak, B.). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya* içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Bakırcıoğlu, R. (2000). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (2009). *Multicultural education: Issues and perspectives*. John Wiley & Sons.
- Baymur, F., & Sorun, O. Ö. B. (1975). *Rehberlik*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, Planlama Araştırma Koordinasyon Dairesi Yayınları.
- Bektaş, Y. (2006). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yeterlikleri ve psikolojik danışman eğitimindeki yeri. *Ege Eğitim Dergisi*, 7(1).
- Bledsoe, D. E. (2014). *Graduate students' perception of curriculum-based efficacy of the acquisition of multicultural counseling skills* (Doktora tezi). Duquesne University.
- Blehar, M. C., Lieberman, A. F., & Ainsworth, M. D. S. (1977). Early face-to-face interaction and its relation to later infant-mother attachment. *Child development*, 182-194.
- Bodenhorn, N., & Skaggs, G. (2005). Development of the school counselor self-efficacy scale. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 38, 14-28.
- Bond, T. (2015). *Standards and ethics for counselling in action*. Sage Pubs.
- Boysen, G. A., & Vogel, D. L. (2008). The relationship between level of training, implicit bias, and multicultural competency among counselor trainees. *Training and Education in Professional Psychology*, 2(2), 103.
- Bridges, J. S. (1988). Sex differences in occupational performance expectations. *Psychology of Women Quarterly*, 12(1), 75-90.
- Burayidi, M. A. (1997). *Multiculturalism in a cross-national perspective*. University Press of America.

- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı, (19. baskı)*. Ankara: Pegem Akademi
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cevizci, A. (1996). *Felsefe Sözlüğü, (Birinci Basım)*. Ankara: Ekin Yayınları.
- Chao, R. C. L. (2005). *Counselor's multicultural competencies: from gender and ethnicity perspectives* (Yayımlanmamış doktora tezi).Columbia: University of Missouri.
- Constantine, M. G. (2001). Multicultural training, theoretical orientation, empathy, and multicultural case conceptualization ability in counselors. *Journal of Mental Health Counseling, 23*(4), 357-372.
- Constantine, M. G., Melincoff, D. S., Barakett, M. D., Torino, G. C., & Warren, A. K. (2004). Experiences and perceptions of multicultural counseling scholars: A qualitative examination. *Counseling Psychology Quarterly, 17*, 375-393.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cormier, S.,& Hackney, H. L. (2013). *Counseling strategies and interventions: pearson new international edition*. Pearson Higher Ed.
- Costa, P.T., Jr., & McCrae, R.R. (1992). *NEO PI-R: Professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Cubero, C. G. (2009). *An investigation of master's level counselor-in-training multicultural counseling skill competence and personality* (Yayımlanmış doktora tezi). East Carolina University.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.

- D'Andrea, M., Daniels, J., & Heck, R. (1991). Evaluating the impact of multicultural counseling training. *Journal of counseling and Development*, 70(1), 143-150.
- Demirel, K. (2016). *Psikoloji danışmanların çokkültürlü psikolojik danışma yeterlik algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- DeYoung, C.G., Peterson, J. B., & Higgins, D. M. (2005). Sources of openness/intellect: Cognitive and neuropsychological correlates of the fifth factor of personality. *Journal of Personality*, 73(4), 825-858.
- Dodson, F. K. (2013). Exploring the multicultural competence of school counselors. *The Journal for Counselor Preparation and Supervision*. 5(2)
- Doğan, S. (2000). Türkiye'de psikolojik danışma ve rehberliğin durumu ve geleceğe ilişkin yönelimler. *Eğitim ve Bilim*, 25(118).
- Eckenrod-Green, W. (2009). *High school students' perceptions of the importance of school counselor multicultural counseling competence* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of North Carolina at Charlotte.
- Egan, G. (1994). *Psikolojik danışmaya giriş*. (F. Akkoyunlu, Çev.)Ankara: Form Ofset.
- Eisenberg, S.,& Delaney, D. J. (1998). *Psikolojik danışma süreci*. (N. Ören ve M. Takkaç, Çev.), İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Erdur-Baker, Ö. (2007). Psikolojik danışma ve kültürel faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 27, 109-122.
- Fuertes, J. N.,& Brobst, K. (2002). Clients' ratings of counselor multicultural competency. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology*, 8(3), 214-223
- Gordillo, F. A. (2015). *The influence of counselor demographics, work experience, and training on counselor self-efficacy and multicultural counseling self-efficacy among urban school counselors* (Yayımlanmamış doktora tezi). Montclair State University.

- Grothaus, T. J. P. (2004). *An exploration of the relationship between school counselors' moral development, multicultural counseling competence, and their participation in clinical supervision* (Yayımlanmamış doktora tezi). Retrieved from the ProQuest Dissertation and Theses database
- Gündüz, B., & Çelikkaleli, Ö. (2009). Okul psikolojik danışmanlarında mesleki yetkinlik inancı. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1).
- Hammer, M. R., Gudykunst, W. B., & Wiseman, R. L. (1978). Dimensions of intercultural effectiveness: An exploratory study. *International Journal of Intercultural Relations*, 2, 382–393.
- Harris Jr., J. G. (1973). Prediction of success on a distant Pacific island: Peace corps style. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 38, 181–190.
- Hawes, F. & Kealy, D. (1981). An empirical study of Canadian technical assistance: Adaptation and effectiveness on overseas assignment. *International Journal of Intercultural Relations*, 4, 239–258.
- Hays, D., Chang, C. ve Dean, J. (2004). White counselors' conceptualization of privilege and oppression: Implications for counselor training. *Counselor Education & Supervision*. 43(4), 242–257.
- Henrich, J., Heine, S. J., & Norenzayan, A. (2010). The weirdest people in the world? *Behavioral and Brain Sciences*, 33(2-3), 61–83.
- Holcomb-McCoy, C. (2008). School counselors' multicultural self-efficacy: A preliminary investigation. *Professional School Counseling*, 11, 166-178.
- Holcomb-McCoy, C. C., & Myers, J. E. (1999). Multicultural competence and counselor training: A national survey. *Journal of Counseling and Development*, 77, 294-302.
- Johnson, A. W. (1997). *A study of the relationship between white racial consciousness and self-reported multicultural counseling competencies in faculty at cacrep-accredited programs* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ohio University.

- Jones, A. J. (1951). *Principles of guidance and pupil personnel work*. McGraw-Hill.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür bağlamında insan ve aile*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kağnıcı, D. Y. (2012). The role of multicultural personality in predicting university adjustment of international students in Turkey. *International Journal for the Advancement of Counselling*, 34(2), 174-184.
- Kağnıcı, D. Y. (2014). Reflections of a multicultural counseling course: a qualitative study with counseling students and counselors. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 14(1), 53-62.
- Kağnıcı, M. Y. (2013). Çok kültürlü psikolojik danışma eğitiminin rehberlik ve psikolojik danışmanlık lisans programlarına yerleştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(40), 222-231.
- Kararımak, Ö. (2008). Çok kültürlülük, kültürel duyarlılık ve psikolojik danışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 115-129.
- Kararımak, Ö.,& Siviş, R. (2008). Modernizmden postmodernizme geçiş ve pozitif psikoloji. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 102-115.
- Kepçeoğlu, M.(1997). *Psikolojik danışma ve rehberlik. (Geliştirilmiş on birinci Baskı)*.İstanbul: Toraman Matbaacılık.
- Kets de Vries, M. & Mead, C. (1991). Identifying management talent for a pan-European environment.In: S. Makridakas, eds. *Single Market Europe*, pp. 215–235. San Francisco: Jossey-Bass.
- Koç, N. (2015). *Multicultural Counseling Competency of Counselors in Turkey* (Yayımlanmamış doktora tezi). Auburn University
- Koç, Z. (2003). Kültüre duyarlı psikolojik danışma yaklaşımı: Kuramsal bir açıklama. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 1-17.

Konda araştırma ve danışmanlık, (2006). *Toplumsal yapı araştırması*

Konda araştırma ve danışmanlık, (2014). Yerel Seçimler Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi 28.04.16 tarihinde erişilmiştir.

http://konda.com.tr/tr/raporlar/KONDA_30Mart2014_YerelSecimAnalizi.pdf

Leong, F. T., & Lee, S. H. (2006). A cultural accommodation model for cross-cultural psychotherapy: Illustrated with the case of Asian Americans. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 43(4), 410.

Lewis, D. E. (2004). *The relationship between self-report and behavioral observation indices of multicultural counseling competence* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fordham University

Lievens, F., Harris, M. M., Van Keer, E., & Bisqueret, C. (2003). Predicting crosscultural training performance: The validity of personality, cognitive ability, and dimensions measured by an assessment center and a behavior description interview. *Journal of Applied Psychology*, 88(3), 476-489.

Liles, R. G., & Wagner, M. (2010). The CACREP 2009 standards: Developing a counselor education program assessment.

Lüleci, S. (2014). *Psikolojik danışmanlar için çokkültürlü tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve uygulanması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa:Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü.

Manese, J.E., Wu, J.T., & Nepomuceno, C.A. (2001). The effect of training on multicultural counseling competencies: An exploratory study over a ten-year period. *Journal of Multicultural Counseling and Development*, 29(1), 31-40.

Martin-Adkins, M., E. (2013). *Exploring relationships between self-identity complexity, other-identity complexity, and multicultural counseling competence in counselors* (Yayımlanmamış doktora tezi). The University of North Carolina.

Matsumoto, D., & Juang, L. (2012). Culture and psychology. Cengage Learning. Inc. 5th edition, United States.

- Merrill-Washington, V. (2008). *Emotional intelligence, multicultural knowledge and awareness, and ethnicity in school counselor effectiveness* (Doctoral dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertation and Theses database.
- Miller, J. G.,& Bersoff, D. M. (1992). Culture and moral judgment: How are conflicts between justice and interpersonal responsibilities resolved?. *Journal of personality and social psychology*, 62(4), 541.
- Na, G. (2012). *Relationship between school counselor multicultural counseling competence and self-efficacy in working with recent immigrant students*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park
- Öksüz, Y. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programları. (Ed.Uzman, E.). *Psikolojik danışma ve Rehberlik içinde*. İstanbul: Lisans yayıncılık.
- Özer, Ö. (2014). *Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Özer, Ö.,& İlhan, T. (2015). Çokkültürlü psikolojik danışma yeterlikleri ölçeğinin geliştirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 10(7), 781-802.
- Panici, R. M. (2001). *Ego development, personal and educational experience, and multicultural counseling competence among counseling students* (Yayımlanmamış doktora tezi). The University of Georgia
- Pedersen, P. B. (2001). Multiculturalism and the Paradigm Shift in Counselling: Controversies and Alternative Futures. *Canadian Journal of Counselling*, 35(1), 15-25.
- Pedersen, P. B. ve Ivey, A. (1993). *Culture-centered counseling and interviewing skills*. A practice guide. London: Praeger Publishers.

- Pederson, P. (1990). The multicultural perspective as a fourth force in counseling. *Journal of Mental Health Counseling*, 12, 93-95.
- Pişkin, M. (2006). Türkiye’de psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin dünü, bugünü ve yarını. *Türkiye’de Eğitim Bilimleri: Bir Bilonço Denemesi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Pope-Davis, D. B., & Coleman, H. L. (1996). *Multicultural counseling competencies: Assessment, education and training, and supervision* (Vol. 7). Sage Publications.
- Pope-Davis, D. B., & Dings, J. G. (1995). The assessment of multicultural counseling competencies. In J. G. Ponterotto, J. M. Casas, L. A. Suzuki, & C. M. Alexander (Eds.), *Handbook of multicultural counseling*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Poyrazlı, S. (2003). Validity of rogerian therapy in turkish culture: a cross-cultural perspective. *The Journal of Humanistic Counseling, Education and Development*, 42(1), 107-115.
- Poyrazlı, S., Kavanaugh, P. R., Baker, A., & Al-Timimi, N. (2004). Social support and demographic correlates of acculturative stress in international students. *Journal of College Counseling*, 7(1), 73-83.
- Rodgers, L. (2004). *An exploratory study of the relationship between multicultural counseling competence and selected demographic variables among school counselors: empirical findings* (Yayımlanmış doktora tezi). Florida: Argosy University.
- Ronen, S. (1989). Training the international assignee. In I. E. Goldstone (Ed.), *Training and development in organizations* (pp. 417–453). San Francisco: Jossey-Bass.
- Ruben, B. D. (1976). Assessing communication competency for intercultural adaptation. *Group & Organization Management*, 1(3), 334-354.
- Sacco-Bene, C. (2004). *Relationships among counselor moral development, multicultural counseling competency, and attitudes towards people who have*

disabilities. (Yayımlanmamış doktora tezi). The Faculty of the School of Education The College of William and Mary in Virginia.

Sharf, R. S. (1997). *Applying career development theory to counseling.* Brooks/Cole.

Sheu, H. & Lent, R. W. (2007). Development and initial validation of the multicultural counseling self-efficacy scale – racial diversity form. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 44*, 30-45

Spokane, A. R., Luchetta, E. J., & Richwine, M. H. (2002). Holland's theory of personalities in work environments. *Career choice and development, 4*, 373-426.

Sue, D. W., Arredondo, P., & McDavis, R. J. (1992). Multicultural counseling competencies and standards: A call to the profession. *Journal of Counseling and Development, 70*(4), 477-486.

Sue, D. W., Carter, R. T., Casas, J. M., Fouad, N. A., Ivey, A. E., Jensen, M., ... & Vazquez-Nuttall, E. (1998). *Multicultural counseling competencies: Individual and organizational development* (Vol. 11). Sage Publications.

Sue, D. W., ve Torino, G. C. (2005). Racial-cultural competence: Awareness, knowledge, and skills. In Carter, R. T. (Ed.), *Handbook of racial-cultural psychology and counseling: Training and practice, (Second edition)*. John Wiley and Sons

Tourek, S. C. (2014). *A case for mindfulness practice in fostering multicultural competence in counseling* (Yayımlanmamış doktora tezi). University Of Minnesota).

Uzman, E. (2005). Kapsamlı gelişimsel psikolojik danışma ve rehberlik programları. (ed. Uzman, E.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* İstanbul: Lisans Yayıncılık.

Van Der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P. (2000). The Multicultural Personality Questionnaire: A multidimensional instrument of multicultural effectiveness. *European journal of personality, 14*(4), 291-309.

- Van der Zee, K. I., & Van Oudenhoven, J. P. (2001). The multicultural personality questionnaire: reliability and validity of self-and other ratings of multicultural effectiveness. *Journal of Research in Personality, 35*(3), 278-288.
- Van Oudenhoven, J. P., & Van der Zee, K. I. (2002). Predicting multicultural effectiveness of international students: The Multicultural Personality Questionnaire. *International Journal of Intercultural Relations, 26*(6), 679-694.
- Van Oudenhoven, J. P., Mol, S., & Van der Zee, K. I. (2003). Study of the adjustment of Western expatriates in Taiwan ROC with the Multicultural Personality Questionnaire. *Asian Journal of Social Psychology, 6*(2), 159-170.
- Whaley, A. L., & Longoria, R. A. (2008). Assessing cultural competence readiness in community mental health centers: A multidimensional scaling analysis. *Psychological Services, 5*(2), 169.
- Williams, D. M. (2010). *School counselors' multicultural counseling competence: an exploratory study*. ProQuest LLC. 789 East Eisenhower Parkway, PO Box 1346, Ann Arbor, MI 48106.
- Williams, J. E. (2001). *Self-reported multicultural counseling competence of counseling students in ohio, indiana, and kentucky: starting with the person in the mirror* (Yayımlanmamış doktora tezi). University of Cincinnati.
- Yeşilyaprak, B. (2008). "The Future of psychological counseling and guidance in Turkey: Recent advances and future prospects". Paper presented at the International Congress of Counseling, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Yeşilyaprak, B. (ed) (2012). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya*. Pegem Akademi.
- Zegley, L. A. (2007). *An investigation of the relationship between self-reported multicultural counseling competence and middle school counselors' efforts to broach racial, ethnic, and cultural factors with students* (Yayımlanmamış doktora tezi). Virginia Polytechnic & State University.

EKLER

Ek 1: Çok Kültürlü Psikolojik Danışma Yeterlikleri Ölçeği

Değerli Katılımcı;

Aşağıdaki ölçek içerisinde kullanılan farklı kültür kavramı sizin mensup olduğunuz kültürden farklı olan durumları nitелеmek amacı ile kullanılmıştır. **Çalışma kapsamında kültür; içinde yaş, cinsiyet, sosyoekonomik düzey, dil, ırk, etnik köken, dini inanç, cinsel yönelimi içeren bir kavram olarak değerlendirilmiştir.** İfadeleri değerlendirirken kültür kavramını bu anlamı ile dikkate almanız beklenmektedir. Lütfen aşağıdaki ifadelerin sizi ne kadar tanımladığını derecelendiriniz. Katılımınız için teşekkür ederiz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız.

		1 Beni hiç tanımlamıyor	2	3 Beni orta düzeyde tanımlıyor	4	5 Beni tamamen tanımlıyor
1	Farklı kültüre mensup danışanlarımın dini inanışları hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
2	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken konuşulan farklı şiveleri danışma sürecinde engel olarak görürüm.	1	2	3	4	5
3	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken gerektiğinde danışanın yerel yardım kaynaklarından destek alırım (din adamı, akraba, komşu gibi)	1	2	3	4	5
4	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanların bazı davranışlarını yadırgadığımı fark ediyorum.	1	2	3	4	5
5	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken, iletişim stilimin psikolojik danışma sürecine etkilerinin farkındayım.	1	2	3	4	5
6	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözsüz iletişimlerini uygun ve doğru bir şekilde anlayabilirim.	1	2	3	4	5
7	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken huzursuz hissedirim	1	2	3	4	5
8	Farklı kültüre mensup danışanlarımın inanç, değer ve gelenekleri hakkında bilgi	1	2	3	4	5

	sahibiyim.					
9	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken farklı danışma süreçleri tasarlarım.	1	2	3	4	5
10	Bir psikolojik danışman olarak; farklı kültürlerin toplumdaki birliği bozacağına inanırım.	1	2	3	4	5
11	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel iletişimlerini uygun ve doğru şekilde anlayabilirim.	1	2	3	4	5
12	Bir psikolojik danışman olarak psikolojik danışman ile danışan arasındaki kültürel farkların danışma sürecine olumsuz etki yapacağını düşünürüm.	1	2	3	4	5
13	Farklı kültüre mensup danışanlarımın kişilik gelişim süreçleri hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
14	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken kullandığım ölçme araçlarının kültürel sınırlılıklarına dikkat ederim.	1	2	3	4	5
15	Bir psikolojik danışman olarak, kültürel geçmişimin psikolojik süreçler hakkındaki düşüncelerimi etkilediğini fark ediyorum.	1	2	3	4	5
16	Farklı kültüre mensup danışanlarımın aile yapıları ve hiyerarşileri hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
17	Bir psikolojik danışman olarak; danışanlarımın kendi kültürüme yakın bireyler olmasını tercih ederim.	1	2	3	4	5
18	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken danışanlarımın düşünce ve davranışlarındaki kültür etkisini anlayabilirim..	1	2	3	4	5
19	Bir psikolojik danışman olarak, mensup olduğum kültürün danışana olan bakış açımı etkilediğini fark ediyorum.	1	2	3	4	5
20	Farklı kültüre mensup danışanlarımın iletişim stilleri hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
21	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken kültürel farklılıklardan kaynaklanabilecek yanlış anlamaları fark edebilirim.	1	2	3	4	5
22	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken gerektiğinde o kültüre mensup bir başka meslektaşımın konsültasyon/süpervizyon alırım	1	2	3	4	5
23	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel olmayan ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim.	1	2	3	4	5
24	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken onlara yardımcı olamayacağımı düşünürüm.	1	2	3	4	5
25	Farklı kültüre mensup danışanlarımın mensup oldukları kültürler hakkında bilgi sahibiyim.	1	2	3	4	5
26	Farklı kültüre mensup danışanlarımla çalışırken sözel ifadelerimi uygun ve doğru şekilde iletebilirim.	1	2	3	4	5

Ek 2: Çok Kültürlü Kişilik Ölçeği

Değerli Katılımcı; Lütfen aşağıdaki ifadelere ne derece katıldığınızı belirtiniz. Katılıminız için teşekkür ederiz		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Kolaylıkla iletişime geçebilirim.	1	2	3	4	5
2	Başkaları ile iletişim kurmada zorluk çekerim.	1	2	3	4	5
3	Başkalarının ne hissettiğini anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
4	İnsanların davranışlarını anlamaya çalışırım	1	2	3	4	5
5	Sürprizlerden kaçınırım	1	2	3	4	5
6	Şansızlıklarda sakinliğimi korurum.	1	2	3	4	5
7	İletişim kurmada önceliği diğerlerine veririm.	1	2	3	4	5
8	Farklı gruplara rahatça girebilirim.	1	2	3	4	5
9	Sakinliğim etrafıma huzur verir.	1	2	3	4	5
10	Diğer insanlara kolayca yakınlaşıyorum.	1	2	3	4	5
11	Çoğunlukla katı bir programa göre çalışırım.	1	2	3	4	5
12	Tanımadığım bir toplulukta açık konuşmayı severim.	1	2	3	4	5
13	Plana göre çalışırım.	1	2	3	4	5
14	Kendimi baskı altında hissederim.	1	2	3	4	5
15	Başkalarının duygularını anlarım.	1	2	3	4	5
16	Başkalarının yüz ifadelerine dikkat eder, önemserim.	1	2	3	4	5
17	Başarısız ve kötümser durumlar bakış açımı etkiler.	1	2	3	4	5
18	Farklı yaklaşımları denerim.	1	2	3	4	5
19	Farklılıklar ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
20	Yeni bir hayata kolayca başlarım	1	2	3	4	5
21	Başka insanların yaşam öyküleri ile ilgilenir, anlamaya çalışırım	1	2	3	4	5
22	Diğer kültürlere kolayca girebilirim.	1	2	3	4	5
23	Kolayca üzülebilen biriyim.	1	2	3	4	5
24	Kaygılı biriyim.	1	2	3	4	5
25	Birileri zor durumdaysa onu fark ederim	1	2	3	4	5
26	İnsanın doğasını anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
27	Kendimi yalnız hissederim.	1	2	3	4	5
28	Farklı bir geçmişten gelen insanlarla iletişim kurmaya çalışırım.	1	2	3	4	5
29	Başkaları rahatsız olduğunda hissederim.	1	2	3	4	5
30	Başkalarını anlar, rahatlatırım.	1	2	3	4	5
31	Sıkı kurallara göre çalışırım.	1	2	3	4	5
32	Diğerlerinin duygularına önem veririm	1	2	3	4	5
33	Diğerlerinden bilgi edinmek hoşuma gider.	1	2	3	4	5

Ek 3: Kişisel Bilgi Formu

Cinsiyetiniz: ( ) Kadın ( ) Erkek	Hizmet yılınız (Lütfen yazınız): .....Yıl
Medeni durumunuz: ( ) Evli ( ) Bekâr	Öğrenim Düzeyiniz: ( ) Lisan ( ) Yüksek lisans
Kendinizi kaç dilde ifade edebiliyorsunuz? ( )1 ( )2 ( )3	Hayatınızın en çok geçtiği yer: ( ) İl merkezi ( ) İlçe merkezi ( ) Köy
Hangi okul kademesinde öğretmenlik yapıyorsunuz? ( ) İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise	Kültüre duyarlı (çokkültürlü) psikolojik danışmalıkla ilgili bir ders aldınız mı? ( ) Evet ( ) Hayır
Kendi kültürünüzden farklı olan danışanlarla ne sıklıkla çalışıyorsunuz? (1) Hiç (2) Nadiren (3) Bazen (4) Genellikle (5) Her zaman	
Hangi bölgede görev yapıyorsunuz? ( ) Akdeniz bölgesi( )Doğu Anadolu bölgesi ( ) Ege bölgesi( ) Güneydoğu Anadolu Bölgesi ( ) İç Anadolu bölgesi( ) Marmara bölgesi( ) Karadeniz bölgesi	

Ek 4: İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/05/2016-12205

T.C.
VAN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32420157/160.99/ *4715932*
Konu : İbrahim Halil DEMİR
Tez Çalışması *27.06.2016*

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Fakültesi Bölümüne)

İlgi: 3528061 sayılı 28.03.2016 tarihli İbrahim Halil DEMİR'in dilekçesi.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi yüksek lisans öğrencilerinden İbrahim Halil DEMİR 'in tez çalışması olarak, Müdürlüğümüze bağlı okullarda görev yapan öğretmenlere uygulamak istediği "**Çok Kültürlü kişilik ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık Ölçeği**"ne ilişkin başvurusu komisyonumuzca değerlendirilmiş olup, ilgili evrak, test ve envanterler incelenmiştir.

İlgili kişinin ortaöğretim kurumlarımızda, "**Çok Kültürlü kişilik ve Kültüre Duyarlı Psikolojik Danışmanlık Ölçeği**" uygulamasının gerçekleştirmesi, komisyonumuz kararları doğrultusunda uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

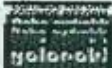
N. Altan
Nuran ALTAN GÖL
İl Milli Eğitim Müdür Yrd

OLUR
.../04/2016

Kıyasettin KIREKİN
İl Milli Eğitim Müdürü

VAN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ
Abdurrâhman Gazi Mah. İskele Cad.
65040 - VAN
Telefon : 0(432) 222 41 62 -67
Fax : 0(432) 222 41 61
e-posta : vanmem@meb.gov.tr
İnternet : http://van.meb.gov.tr

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : İbrahim Halil DEMİR

Doğum Yeri ve Tarihi : Şanlıurfa- 1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ege Üniversitesi/ Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Yüksek Lisans Öğrenimi : Yüzüncü Yıl Üniversitesi/ Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Bildiği Yabancı Diller :İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi

Stajlar :

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : Milli Eğitim Bakanlığı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi

İletişim

E-Posta Adresi : ihalil_demir@hotmail.com